

नेपालमा खाद्यान्न उत्पादन एवं आवश्यकताको स्थिति

CEREALS BALANCE SHEET OF NEPAL

नेपाल सरकार
कृषि विकास मन्त्रालय
कृषि विभाग

कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा बजार विकास निर्देशनालय

हरिहरभवन, ललितपुर

२०७०

प्राक्कथन

वर्तमान अवस्थामा खाद्य सुरक्षा सम्बन्धि तथ्यांकहरूको महत्त्व एवं उपयोगिता दिन प्रति दिन बृद्धि हुँदै गैरहेको छ । यस परिप्रेक्षमा सीमित कर्मचारीहरूको अथक प्रयास एवं मेहनतले चालु आर्थिक वर्ष २०६९/०७० मा नेपालको खाद्यान्न उत्पादन एवं आवश्यकता स्थिति संवन्धि तथ्यांकहरूको विश्लेषण गरी यो पुस्तिका तयार पारिएको छ ।

प्रस्तुत पुस्तिकामा आर्थिक वर्ष २०५८/५९ देखि २०६९/७० सम्म राष्ट्रिय स्तरको खाद्यान्न आवश्यकता, उपलब्धता, वचत एवं न्यूनको स्थिति विश्लेषण गरिएको छ भने आर्थिक वर्ष २०६७/६८ देखि २०६९/७० सम्मको जिल्ला स्तरीय खाद्यान्न आवश्यकता, उपलब्धता, वचत एवं न्यूनको स्थिति विश्लेषण गरिएको छ ।

पुस्तिकामा खाद्यान्न विवरण सम्बन्धी परिचय, यसको प्रयोग, क्रमवद्ध विकास तथा महत्त्व र खाद्यान्न वासलात तयार गर्ने विधि आदि बारे पनि प्रकाश पारिएको छ । यस पुस्तिकामा समेटिएको तथ्यांक विश्लेषण खाद्य सुरक्षासंग सम्बन्धित भएको हुँदा यसबाट राष्ट्रिय एवं जिल्ला स्तरको खाद्य सुरक्षा स्थितीको पहिचान गरी विद्यमान खाद्य स्थितीको सुधार गर्न, संलग्न निकायहरूले भावी कार्यक्रम तर्जुमा गर्न सक्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

यस पुस्तिका तयार पार्ने कार्यमा अथक प्रयास गर्नु हुने यस निर्देशनालयका श्री महेन्द्र कुँवर, श्री श्यामराज मिश्र र श्री विरद लाल श्रेष्ठ प्रति आभार प्रकट गर्दै धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्तमा, पुस्तिका तयारी एवं प्रकाशन गर्ने कार्यमा सहयोग गर्नु भएका सरकारी, गैरसरकारी, संघसंस्था एवं व्यक्ति विशेषलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । त्यस्तै यस पुस्तिकालाई अभि परिष्कृत गर्दै लैजान सबै क्षेत्रबाट रचनात्मक सुझाव तथा सहयोग हुने छ भन्ने अपेक्षा गर्दछु ।

डा.हरिबाबु तिवारी
कार्यक्रम निर्देशक

विषय सूची	पेज
नेपालमा खाद्यान्न उत्पादन एवं आवश्यकताको स्थिति	१
१. परिचयात्मक विवरण	१
१.१ भूमिका	१
१.२ खाद्यान्न वासलातको क्रमबद्ध विकास तथा महत्व	१
२. उपभोग्य खाद्यान्न विश्लेषण विधि	२
२.१ खाद्यान्न एवं उपभोग्य उत्पादन	२
२.२ खाद्यान्न आवश्यकता	३
२.३ आपूर्ति स्थिति	४
२.४ पशुदानाको विवरण स्थिति	५
२.५ निचोर दर	५
२.६ खाद्य वासलातका सीमाहरु	६
३. विभिन्न आर्थिक वर्षहरुको जिल्लास्तरीय उपभोग्य खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकता विवरण	
३.१ जिल्लास्तरीय उपभोग्य खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकता विवरण, २०६९/७०	७
३.२ जिल्लास्तरीय उपभोग्य खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकता विवरण, २०६८/६९	१०
३.३ जिल्लास्तरीय उपभोग्य खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकता विवरण, २०६७/६८	१२
४. विभिन्न आर्थिक वर्षहरुको भौगोलिक क्षेत्र अनुसार उपभोग्य खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकता विवरण	
४.१ राष्ट्रिय स्तरको खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकताको स्थिति २०६९/७०	१६
४.२ राष्ट्रिय स्तरको खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकताको स्थिति २०६८/६९	१७
४.३ राष्ट्रिय स्तरको खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकताको स्थिति २०६७/६८	१८
५. विभिन्न आर्थिक वर्षहरुको राष्ट्रियस्तरको खाद्यान्न आपूर्ति विवरण	
५.१ राष्ट्रिय खाद्यान्न आपूर्ति विवरण, २०६९/७०	१९
५.२ राष्ट्रिय खाद्यान्न आपूर्ति विवरण, २०६८/६९	२०
६. विभिन्न आर्थिक वर्षहरुको राष्ट्रिय स्तरको खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकताको स्थिति	२१
८. तालिकाहरु	
क) राष्ट्रियस्तरमा खाद्यान्न वालीहरुको क्षेत्रफल तथा उत्पादन	२
ख) राष्ट्रियस्तरमा उपभोग योग्य खाद्यान्न विवरण	३
९. लेखा चित्रहरु	
क) आ.व. २०६७/६८ देखि २०६९/७० सम्मको खाद्यान्न उत्पादन स्थिति	२
ख) आ.व. २०६७/६८ देखि २०६९/७० सम्मको उपभोग योग्य खाद्यान्न स्थिति	३
ग) आ.व. २०६७/६८ देखि २०६९/७० सम्मको पशुदानामा प्रयोग भएको खाद्यान्न विवरण	५
१०. अनुसूचीहरु	
१.१ भौगोलिक क्षेत्र अनुसार खाद्यान्न वालीहरुको क्षेत्रफल तथा उत्पादन, २०६९/७०	२२
१.२ जिल्ला स्तरीय खाद्यान्न वालीहरुको क्षेत्रफल तथा उत्पादन, २०६९/७०	२३

विषय सूची

पेज

२.१	भौगोलिक क्षेत्र अनुसार खाद्यान्न वालीहरुको क्षेत्रफल तथा उत्पादन, २०६८/६९	२६
२.२	जिल्ला स्तरीय खाद्यान्न वालीहरुको क्षेत्रफल तथा उत्पादन, २०६८/६९	२७
३.१	Table of Food Value (Nutrients Per 100 grams of Edible Portion)	३०
३.२	Table of Food Value (Nutrients Per 100 grams of Edible Portion)	३१
४.	खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकताको स्थितिका आधारहरु	३२
५.	Recommended of Food requirement per person per day	३२
११.	सन्दर्भसूची	३३

नेपालमा खाद्यान्न उत्पादन एवं आवश्यकताको स्थिति

१. परिचयात्मक विवरण

१.१ भूमिका

विश्वमा भुखमरीको समस्या दिन प्रतिदिन वृद्धि हुँदै गएको पाइन्छ। यस समस्यालाई समाधान गर्नको लागि विभिन्न खाद्य वस्तुहरूको उत्पादनमा वृद्धि, उत्पादित वस्तुको उचित वितरणको साथै उपभोक्ताहरूको लागि सुपथ मूल्यमा खाद्य वस्तुहरू उपलब्ध गराउन कठिन बन्दै गएको छ। तर, मानिसको स्वस्थ जीवन र दीर्घायुको लागि पौष्टिक खाद्य वस्तुहरू प्रशस्त मात्रामा उत्पादन तथा उपभोग गर्नु अति आवश्यक हुन्छ।

धेरै जसो विकासोन्मुख देशहरूमा भैं नेपालमा पनि मुख्य खानाको रूपमा अन्न नै खाने प्रचलन छ। साधारण तथा नेपालको तराई भागमा चामल प्रतिवर्षी पहाडमा मकै र पश्चिमी पहाडमा गहुँको प्रयोग बढी प्रचलनमा आएको पाइन्छ।

१.२. खाद्यान्न वासलातको क्रमवद्ध विकास तथा महत्व

यसको शुरुवात दोश्रो विश्व युद्धको दौरान देखि भएको पाइन्छ। दोश्रो विश्व युद्धको दौरानमा खाद्यान्नको ठूलो महत्व हुनु स्वभाविकै थियो। सो युद्धको समयमा अमेरीकी सैनिक फोर्सले आफ्नो भण्डारमा खाद्यान्नको स्टक के कति छ र कुन कुन समयमा युद्धरत सैनिकहरूको लागि के कति खाद्यान्न आवश्यकता हुने हुन्छ भनी वस्तुगत रूपमा उपलब्धिको जानकारी अध्यावधिक रूपमा राख्नको लागि यसको सुरुवात गरीएको थियो। युद्धको समाप्ती पछि विभिन्न मुलुकहरूले यस महत्वलाई बुझी यसलाई प्रयोगमा ल्याउन थाले। यसरी यो पद्धति प्रत्यक्ष रूपमा उपयोगी देखिएकोले हाल विश्वका अधिकांश मुलुकहरूले प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ।

नेपालको सन्दर्भमा खाद्यान्नको उत्पादन तथ्याङ्क वि.सं. २०१८/०१९ साल देखि नै राख्न थालिएता पनि खाद्यान्न वासलात तयार पार्ने कार्य वि.सं. २०२७/०२८ सालमा प्रथम पटक कृषि मन्त्रालयको आर्थिक विश्लेषण तथा योजना शाखाबाट शुरुवात भएको थियो।

वि.स. २०२९ सालमा तत्कालीन खाद्य तथा कृषि बजार सेवा विभाग गठन भए पछि यस विभागले आ.व. २०३१/०३२ देखि नियमित रूपमा प्रमुख खाद्यान्न वालीहरूको खाद्यान्न वासलात बार्षिक रूपमा तयार पारी प्रकाशन गर्दै आएको हो।

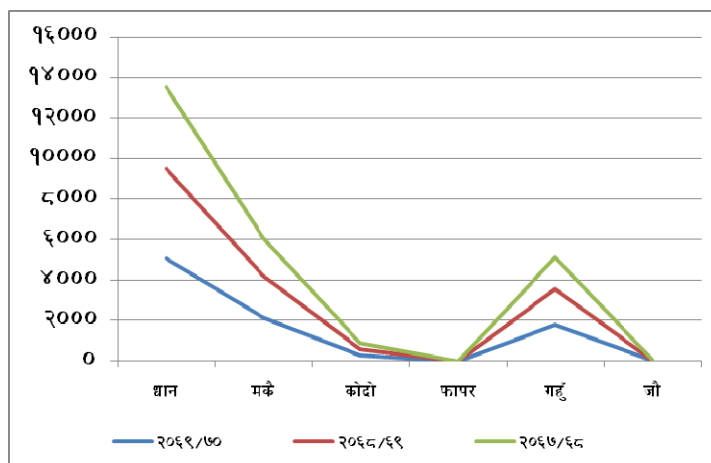
यस खाद्यान्न वासलातमा उपलब्ध भए जति विभिन्न खाद्यान्न वस्तुहरूको तथ्याङ्क समावेश गरिएको छ। देश भित्र उपलब्ध भएका विभिन्न खाद्यान्न वस्तुहरूको कूल परिमाण, उपभोगको लागि उपलब्ध विभिन्न खाद्यान्नको परिमाण र प्रतिव्यक्ति उपलब्धता परिमाण र त्यसबाट प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन उपलब्ध हुने क्यालोरी, प्रोटीन, चिल्लो पदार्थ आदिको उपलब्धी देखाइएको हुन्छ।

२. उपभोग्य खाद्यान्न विश्लेषण विधि

जिल्ला विशेषमा उपभोग्य खाद्यान्न विश्लेषण गर्दा प्रमुख ६ खाद्यान्न वालीहरु धान, गहुँ, मकै, कोदो जौ र फापरको उपभोग्य रुपमा हुने अनुमानित उत्पादन अनुमान गरी, जिल्लामा खाद्य सुरक्षाको लागि न्यूनतम आवश्यक खाद्यान्नको आवश्यकतालाई पूरा गर्न चाहिने परिमाण अनुमान गरिएको छ । न्यूनतम आवश्यक खाद्यान्न परिमाण छुट्यार बाँकी रहेको परिमाणलाई बचतको रुपमा र नपुग हुने परिमाणलाई न्यून (Deficit) को रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.१. खाद्यान्न एवं उपभोग्य खाद्यान्न उत्पादन (Cereal and Edible Food Production)

कृषि विकास मन्त्रालय, कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा तथ्यांक महाशाखाद्वारा प्रकाशित तथ्यांक अनुसार: आर्थिक वर्षहरु २०६७/६८ देखि २०६९/७० सम्म क्रमशः ७७,६२,६५६ मे.टन (धान ४०२४, मकै १८५५, कोदो ३००, गहुँ १५५७ र जौ २८ मे.टन) ८६,१५,३८३ मे.टन (धान ४४६०, मकै २०६८, कोदो ३०३, फापर ९, गहुँ १७४६ र जौ ३० मे.टन) र ९४,४६,६९९ मे.टन (धान ५०७२, मकै २१७९, कोदो ३१५, फापर १०, गहुँ १८२९६ र जौ ४१ मे.टन) भएको अनुमान गरीएको थियो । आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को तुलनामा आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा मौषम एवं वर्षा स्थिति अनुकूल रहेको हुनाले कूल खाद्यान्न वालीहरुमा करिव ८,५२,७२७ मे.टन अर्थात ९.९० प्रतिशत उत्पादन बृद्धि भएको अनुमान गरिएको छ । त्यस्तै आर्थिक वर्ष २०६८/६९ तुलनामा आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा पनि मौषम एवं वर्षा स्थिति अनुकूल र वालीनाली स्थिति राम्रो रहेको हुनाले कूल खाद्यान्न वालीहरुमा करिव ८,३१,३१६ मे.टन अर्थात ८.८० प्रतिशत उत्पादन बृद्धि भएको अनुमान गरिएको छ ।

यसरी आ.व. २०६७/६८ देखि २०६९/७० सम्म राष्ट्रियस्तरमा खाद्यान्न वालीहरुको क्षेत्रफल तथा उत्पादन तालिका नं. १ मा प्रस्तुत गरीएको छ ।

तालिका नं. १

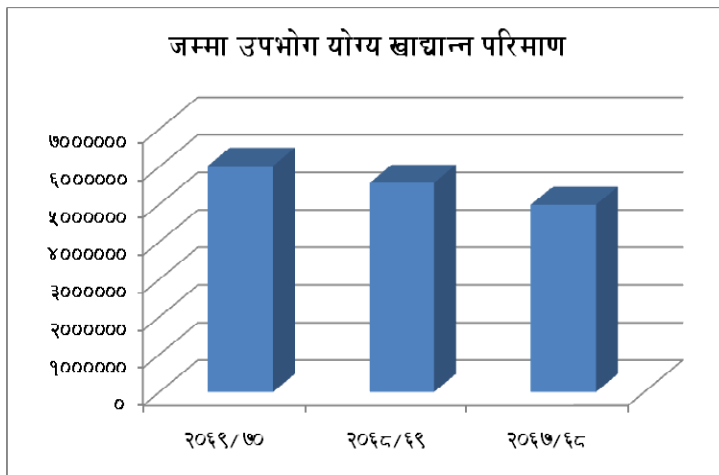
राष्ट्रियस्तरमा खाद्यान्न वालीहरुको क्षेत्रफल तथा उत्पादन

(क्षेत्रफल: हेक्टरमा र उत्पादन ००० मे.टनमा)

आर्थिक वर्ष	धान		मकै		कोदो		फापर		गहुँ		जौ		जम्मा	
	क्षेत्रफल	उत्पादन	क्षेत्रफल	उत्पादन	क्षेत्रफल	उत्पादन	क्षेत्रफल	उत्पादन	क्षेत्रफल	उत्पादन	क्षेत्रफल	उत्पादन	क्षेत्रफल	उत्पादन
२०६९/७०	१५३१	५०७२	८७१	२१७९	२७८	३१५	१०	१०	७५८	१८२९६	२९	४१	३४७८	९४४७
२०६८/६९	१४९६	४४६०	९०६	२०६८	२७०	३०३	१०	९	७६७	१७४६	२८	३०	३४७९	८६१५
२०६७/६८	१४८१	४०२४	८७६	१८५५	२६८	३००	०	०	७३१	१५५७	२७	२८	३३८३	७७६३

श्रोत: कृषि विकास मन्त्रालय

यसरी राष्ट्रियस्तरमा धान, मकै, गहुँ, कोदो, जौ र फापर (विगत २ वर्ष देखि समावेश गरीएको) को खुद (ग्रस) उत्पादनबाट आगामी वर्षका लागि आवश्यक बीउको परिमाण, खाद्यान्न कटानी गर्नु पूर्व हुने क्षतीको परिमाण, भूस चोकर अन्य छिजर्जर्ति आदिमा हुने नोक्सानीको परिमाण तथा पशुदानामा प्रयोग हुने परिमाण आदि कटाएपछि प्रशोधन योग्य परिमाण हुन आउँछ। त्यस पछि अर्थात् उक्त खाद्यान्नहरु

प्रशोधन पछि मात्र उपभोग योग्य हुन आउँछ। यसरी विभिन्न आर्थिक वर्षहरु २०६७/६८ देखि २०६९/७० सम्म क्रमशः ४९,८४,९८७ मे.टन, ५५,७०,०९९ र ६०,२०,२९५ मे.टन खान योग्य खाद्यान्न उत्पादन भएको अनुमान गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०६८/६९ देखि कृषि विकास मन्त्रालयबाट फापर वालीलाई पनि खाद्यान्न वालीमा समावेश गरीएकोले उक्त आ.व. देखिनै खाद्यान्न वासलातमा समावेश गरीएको छ।

यसरी आ.व. २०६७/६८ देखि २०६९/७० सम्म राष्ट्रियस्तरमा उपभोगयोग्य खाद्यान्नहरुको विवरण तालिका नं. २ मा प्रस्तुत गरीएको छ।

तालिका नं. २
राष्ट्रियस्तरमा उपभोग योग्य खाद्यान्न विवरण

(क्षेत्रफल: हेक्टरमा र उत्पादन : मे.टनमा)

आर्थिक वर्ष	चामल	मकै	कोदो	फापर	गहुँ	जौ	जम्मा उपभोग्य खाद्यान्न
२०६९/७०	२८२०९१५	१४६९२३६	२५८५३९	८१९५	१४५२१२२	११२८८	६०२०२९५
२०६८/६९	२४७३९९१	१४३२१७२	२४८३३४	७२०८	१३९९९७०	८३४५	५५७००९९
२०६७/६८	२२११४३९	१२७९०१३	२४३०५९		१२४३८७४	७६०२	४९८४९८७

कृषि विकास मन्त्रालयद्वारा प्रकाशित तथ्यांकलाई कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा बजार विकास निर्देशनालयबाट प्रशोधन

२.२. खाद्यान्न आवश्यकता (Requirement of Cereal grains)

आधारभूत आवश्यकता परिपूर्ति गर्न तर्जुमा गरेको कार्यक्रममा देशका विभिन्न भागको भौगोलिक विभिन्नतालाई ध्यानमा राखि उच्च पहाड र पहाडको लागि प्रति व्यक्ति प्रति दिन २,३४० क्यालोरी र तराईको लागि प्रति दिन प्रति व्यक्ति २,१४० क्यालोरी चाहिने अनुमानको आधारमा राष्ट्रियस्तरमा सरदर प्रति व्यक्ति प्रति दिन २,२५० क्यालोरीको आवश्यकता निर्धारण गरेको छ। न्यूनतम खाद्य उपभोगको आवश्यकतालाई ध्यानमा राखी प्रति दिन प्रति व्यक्ति २,२५० क्यालोरीको ८७.३ प्रतिशत अर्थात् १,९६४ क्यालोरी खाद्यान्न (धान, चामल, मकै, गहुँ, कोदो, फापर र जौ) दलहन र आलु तथा कन्दमूलबाट उपलब्ध हुने अनुमान गरिए अनुसार खाद्यान्नबाट ७१.९३ प्रतिशत, दलहनबाट २.७६ प्रतिशत, आलुबाट ७.९२ प्रतिशत र कन्दमूलबाट ४.६८ प्रतिशत गरी कूल ८७.३ प्रतिशतका दरले यस प्रतिवेदन तयार पारिएको छ।

केन्द्रीय तथ्यांक विभागद्वारा सम्पन्न राष्ट्रिय जनगणना २०६८, अनुसार नेपालको जनसंख्या २,६४,९४,५०४ रहेका छन् । दश वर्ष पहिला २०५८ सालमा सम्पन्न भएको राष्ट्रिय जनगणना अनुसार नेपालको जनसंख्या २,३९,५९,४२३ रहेको थियो । त्यस्तै नेपालको सालाखाला वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर (Average annual exponential population growth rate) १.३५ रहेको छ, जुन २०५८ सालको जनगणना अनुसार वार्षिक जनसंख्या वृद्धि दर २.२५ प्रतिशत थियो ।

यसरी केन्द्रीय तथ्यांक विभागद्वारा अनुमान गरीएको वार्षिक जनसंख्या वृद्धि दरको आधारमा कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा बजार विकास निर्देशनालय अन्तर्गत केन्द्रीय बजार सूचना इकाईले विभिन्न आर्थिक वर्षहरूको जनसंख्या प्रक्षेपण (Projection) गर्ने गरीएको छ । जस अनुसार आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा वि.सं. २०६८ सालको जनगणना अनुसारको वार्षिक वृद्धिदर २.२५ प्रतिशतले हिसाव गर्दा राष्ट्रियस्तरमा २,८९,९५,५४८ जनसंख्या रहेको अनुमान गरीएको छ । त्यस्तै आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा २०५८ सालको २.२५ र १.३५ प्रतिशत वृद्धिदरबाट प्रक्षेपण गर्दा २,७५,९०,८४७ जनसंख्या रहेको अनुमान छ भने आर्थिक वर्ष २०६९/७० वि.सं. २०६८ सालको राष्ट्रिय जनगणनाद्वारा निर्धारण गरेको १.३५ प्रतिशत वार्षिक वृद्धिदर अनुसार नेपालको जनसंख्या २,८९,९२,९०९ रहेको प्रक्षेपित अनुमान गरीएको छ ।

जस अनुसार आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को लागि ५३,६७,९२० मे.टन, आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को लागि ५२,३५,५५९ मे.टन र आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा ५२,६२,४५२ मे.टन कूल खाद्यान्न आवश्यक रहेको अनुमान गरीएको छ ।

२.३. आपूर्ति स्थिति (Supply Situation)

आर्थिक वर्ष २०६९/७० को खाद्यान्न आपूर्तिको स्थिति विश्लेषण गर्दा माथि उल्लेखित तालिका नं. १ अनुसार कूल ९४,४७,००० मे.टन खाद्यान्न आन्तरिक रुपमा (अप्रशोधित) आपूर्ति भएको देखिन्छ, त्यस्तै देशको शोधनान्तर स्थिति अन्तर्गत खाद्यान्न वालीहरूमा निर्यातको तुलनामा आयात बढी भएकोले उक्त बढी आयात भएको परिमाण धान ९,७८० मे.टन, मकै १,२९,३९४ मे.टन, कोदो १५ मे.टन, फापर ५२६ मे.टन, गहु १,४९७ मे.टन, जौ ४७ मे.टन अन्य खाद्यान्न १ मे.टन गरी १,३३,२६० मे.टन खाद्यान्न आयात भएको देखिन्छ भने गत वर्षको मौज्जात परिवर्तनबाट ४० मे.टन गरी कूल १,३३,३०० मे.टन (अप्रशोधित) खाद्यान्न आपूर्ति भएको देखिन्छ ।

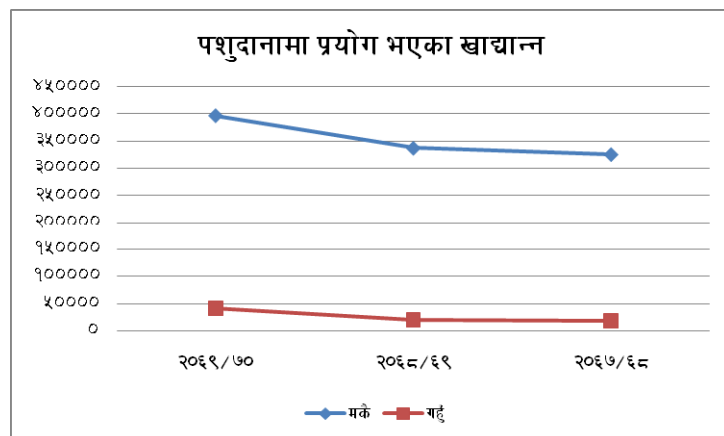
त्यस्तै प्रशोधित खाद्यान्न तर्फ चामल ८ मे.टन, मकैको पिठो ३७७ मे.टन, फापर ७५ मे.टन, गहुँको पिठो १,१३५ मे.टन, जौ ६ मे.टन, अन्य खाद्यान्न १३ मे.टन गरी कुल १,६९४ मे.टन खाद्यान्नहरू आयात भएको देखिन्छ । त्यस्तै गत वर्षको मौज्जातबाट चामल २३६ मे.टन मौज्जात परिवर्तन समेत गरी कूल १,८५० मे.टन खाद्यान्न आपूर्ति भएको अनुमान गरीएको छ र यसमा अप्रशोधित खाद्यान्न समेत हिसाव गर्दा १,२६,४८२ मे.टन खाद्यान्न शोधनान्तर स्थिति एवं मौज्जात परिवर्तन आपूर्ति भएको देखिन्छ भने अधिराज्यको कूल उपभोग्य खाद्यान्न उत्पादनबाट ६०,२०,२९५ मे.टन गरी कूल जम्मा ६९,४६,७७७ मे.टन खाद्यान्न आपूर्ति भएको अनुमान गरीएको छ ।

त्यस्तै आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को खाद्यान्न आपूर्तिको स्थिति विश्लेषण गर्दा कूल ८६,९५,००० मे.टन खाद्यान्न आन्तरिक रुपमा (अप्रशोधित) आपूर्ति भएको देखिन्छ, त्यस्तै देशको शोधनान्तर स्थिति अन्तर्गत खाद्यान्न वालीहरूमा निर्यातको तुलनामा आयात बढी भएकोले उक्त बढी आयात भएको परिमाणबाट धान, मकै, कोदो, फापर, गहु, जौ तथा अन्य खाद्यान्न गरी जम्मा १,८४,४९५ मे.टन अप्रशोधित खाद्यान्न आयात भएको देखिन्छ भने गत वर्षको मौज्जात परिवर्तनबाट ४२ मे.टन गरी कूल २,२६,४९५ मे.टन (अप्रशोधित) खाद्यान्न आपूर्ति भएको देखिन्छ ।

त्यस्तै प्रशोधित खाद्यान्न तर्फ चामल, मकैको पिठो, फापर, गहुँको पिठो, जौ तथा, अन्य खाद्यान्न कुल प्रशोधित ३१,०३४ मे.टन आयात भएको देखिन्छ भने गत वर्षको मौज्दातबाट चामल १४७ मे.टन मौज्दात परिवर्तन समेत गरी कुल ३१,०८१ मे.टन खाद्यान्न आपूर्ति भएको अनुमान गरीएको छ र यसमा अप्रशोधित खाद्यान्न समेत हिसाव गर्दा १,२६,४८२ मे.टन खाद्यान्न शोधनान्तर स्थिति एवं मौज्दात परिवर्तन आपूर्ति भएको देखिन्छ भने अधिराज्यको कुल उपभोग्य खाद्यान्न उत्पादनबाट ५५,७०,०१९ मे.टन गरी कुल जम्मा ५६,९६,५०१ मे.टन उपभोग्य खाद्यान्न आपूर्ति भएको अनुमान गरीएको छ ।

२.४ पशुदानको विवरण स्थिति (Livestock Feeding Situation)

यस विवरण तयार पार्दा प्रत्येक जिल्लाहरुमा दुध दिने गाई भैसीको संख्या र काम गर्ने राँगा हलगोरुको संख्या त्यस्तै प्रजननका लागि राँगा, गोरुका साथै दुधालु बाख्रा, खसी बोका एवं कुखुरा तथा पआधारमा यस पुस्तिकामा हिसाव समावेश गरीएको छ । यसरी हिसाव गर्दा ७५ जिल्लाहरुको पशुपंछीका लागि आ.ब. २०६७/६८ मकैको पिठो ३,२५,५९२ मे.टन, र केही जिल्लाहरुमा मकैको पिठो नपुग भएको हुनाले सो नपुग हुन आउने करिव १८,०४० मे.टन परिमाण गहुँको पिठो प्रयोग भएको अनुमान गरीएको छ । यसरी ७५ जिल्लाका लागि मकैको पिठो र गहुँको पिठो गरी करिव ३,४३,६३२ मे.टन पशुदानमा प्रयोग भएको अनुमान गरीएको छ ।

त्यस्तै आ.ब. २०६८/६९ मकैको पिठो ३,३७,३२० मे.टन, र केही जिल्लाहरुमा मकैको पिठो नपुग भएको हुनाले सो नपुग हुन आउने करिव २०,३८४ मे.टन परिमाण गहुँको पिठो प्रयोग भएको अनुमान गरीएको छ । यसरी ७५ जिल्लाका लागि मकैको पिठो र गहुँको पिठो गरी करिव ३,५७,७०४ मे.टन पशुदानमा प्रयोग भएको अनुमान गरीएको छ । यसरी नै आर्थिक वर्ष २०६९/७० को लागि मकैको पिठो ३,९७,६३० मे.टन, र गहुँको पिठो करिव ४०,६९१ गरी कुल जम्मा ४,३८,३२१ मे.टन पशुदानमा प्रयोग भएको अनुमान गरीएको छ ।

२.५ निचोड दर (Extraction Rate)

धान, मकै, गहुँ, कोदो, जौ र फापर (विगत २ वर्ष देखि समावेश गरीएको) को खुद (ग्रस) उत्पादनबाट आगामी वर्षका लागि आवश्यक बीउको परिमाण, खाद्यान्न कटानी गर्नु पूर्व हुने क्षतीको परिमाण, भूस चोकर अन्य छिजर्जर्ति आदिमा हुने नोक्सानीको परिमाण तथा पशुदानमा प्रयोग हुने परिमाण आदि कटाएपछि प्रशोधन योग्य परिमाण हुन आउँछ । यसरी विभिन्न परिमाणहरुको विवरण अनुसूची ७.१ प्रस्तुत गरीएको छ ।

२.६ खाद्यान्न वासलातका सीमाहरू (Limitation of Cereal Balance Sheet)

- (क) यस अन्तर्गत देखाइएको परिमाणले प्रतिव्यक्ति उपभोगको लागि उपलब्ध भएको परिमाणलाई मात्र जनाउने गरिन्छ । तर, प्रत्येक व्यक्तिले के कति परिमाण उपभोग गरेको छ सो परिमाणलाई भने देखाउने गर्दैन ।
- (ख) यस प्रतिवेदनमा समावेश गरिएका कृषि वस्तुहरूको आयात/निर्यात तथ्याङ्क भन्सार विभागबाट प्राप्त आयात/निर्यात तथ्याङ्कको आधारमा तयार पारिएको हुन्छ । छिमेकी मित्रराष्ट्र भारत संगको खुल्ला सिमानाले गर्दा कतिपय खाद्य वस्तुहरू भन्सार कार्यालयमा दर्ता नगरिकनै आयात/निर्यात हुने गर्दछ । यसरी अनाधिकृत रूपमा आयात/निर्यात भएका वस्तुहरूको परिमाण एकिन गर्न नसकिने भएको हुनाले सो परिमाण समावेश हुन सकेको छैन ।
- (ग) धार्मिक कार्य पुजा आजामा प्रयोग हुने अन्न र जाँड, रक्सी बनाउँदा प्रयोग हुने खाद्यान्न परिमाणको हिसाव अनुमान गर्न नसकेको हुनाले सो परिमाण समावेश गरिएको छैन ।

३.१ जिल्लास्तरीय उपभोग्य खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकता विवरण, २०६९/७० (सन् २०११/१२)

ईकाइ: मे.टनमा

जिल्लाहरू	मध्यावधि जनसंख्या	चामल	मकै	कोदो	फापर	गहुँ	जौ	जम्मा उपभोग्य खाद्यान्न	खाद्यान्न आवश्यकता	वचत वा न्यून
१. ताप्लेजुङ	१२७११	१०९३३	२९६१३	२८७९	१३९	२२६५	७८	४५९०८	२४२७८	२१६३०
२. संखुवाशभा	१५८७८	१८०९७	१४४१४	८१६४	९	२३००	७	४२९९१	३०३१५	१२६७६
३. सोलुखुम्बु	१०५७९६	१७६०	२५३५१	२४२२	१८२	५८९५	५५	३५६६४	२०२०७	१५४५७
पूर्वीय उच्च पहाड	३९१६२५	३०७९०	६९३७९	१३४६५	३३०	१०४६०	१४०	१२४५६३	७४८००	४९७६३
४. पाँचथर	१९१३१९	१२११९	१४१०४	७७३३	३४	६१०३	१६४	४०२५८	३८४५५	१८०३
५. इलाम	२९०६३२	२४३४१	६१४५९	२४५५	१६	११०२१	१५	९९३०७	५८४१७	४०८९०
६. तेह्रथुम	१०१०२९	१२९७४	१८०५५	२५१२	२१	४३९६	१८	३७९७७	२०३०७	१७६७०
७. धनकुटा	१६३२५७	१०३५८	३३४६८	६३९२	०	२४०७	३	५२६२८	३२८१५	१९८१३
८. भोजपुर	१८१४८३	२२४७८	६०११४	४०४५	१०	३९५५	७	९०६०९	३६४७८	५४१३१
९. खोताङ	२०५१२६	१६८४६	४९९४६	१९६४०	३४८	७६६३	११९	९४५६३	४१२३०	५३३३३
१०. ओखलढुंगा	१४७५६२	७३९१	२०६२३	९७६६	५३	३८९७	२८	४१७५८	२९६६०	१२०९८
११. उदयपुर	३१९१०४	२६९९६	२३५७५	३६१६	१४	११७६४	१०	६५९७६	६४१४०	१८३६
पूर्वीय पहाड	१५९९५१२	१३३५०२	२८१३४५	५६१५८	४९७	५१२०७	३६५	५२३०७४	३२१५०२	२०१५७२
१२. भुपा	८१९३९५	१८२३८४	४६५४९	१७७४	१०६४	२०८००	२	२५२५७२	१४८३१०	१०४२६२
१३. मोरङ	९७१८८६	१५७२८१	२३६०४	१४८९	५१	३२९८५	०	२१५४१०	१७५९११	३९४९९
१४. सुनसरी	७७१०८४	९३८०९	७४४६	६०८	३०४	३७२५६	०	१३९४२२	१३९४६६	-१४४
१५. सप्तरी	६४२९२८	९९९२३	०	३०९	०	३४६४३	०	१३४८७५	११६३७०	१८५०५
१६. सिराहा	६४०७३८	९८८२१	०	४९१	०	२१२५९	०	१२०५७१	११५९७४	४५९७
पूर्वीय तराई	३८४६०३१	६३२२१७	७७५९९	४६७१	१४१९	१४६९४२	२	८६२८४९	६९६१३१	१६६७१८
पूर्वाञ्चल विकास क्षेत्र	५८३७१६८	७९६५०९	४२८३२३	७४२९४	२२४५	२०८६०९	५०६	१५१०४८७	१०९२४३३	४१८०५४
१७. दोलखा	१८५७०८	४६००	१४८३४	३८१०	३२७	३७१९	६३	२७३५३	३५४७०	-८११७
१८. सिन्धुपाल्चोक	२८६९२०	१३९८६	४४४६६	१७४३८	९	५३३०	५८	८१२८६	५४८०२	२६४८४
१९. रसुवा	४३२२९	१७८७	२८२०	७३६	०	१३४१	१११	६७९५	८२५७	-१४६२
मध्य उच्च पहाड	५१५८५७	२०३७३	६२१२०	२१९८४	३३६	१०३९०	२३२	११५४३४	९८५२९	१६९०५
२०. रामेछाप	२०२१७०	१६१०१	३९१४२	४९८५	१६	६६६९	३०	६६९४३	४०६३६	२६३०७
२१. सिन्धुली	२९७०३६	१७५१२	३००५९	८५३०	२१४	१११९१	१८	६७५२४	५९७०४	७८२०
२२. काभ्रे	३८१७४६	१६७९२	४४०३४	३१५७	७५२	१७४२६	२२८	८२३८९	७६७३१	५६५८
२३. भक्तपुर	३०९२३६	१३५७८	५३३३	११५	०	९१६१	१५	२८२०२	६२१५६	-३३९५४
२४. ललितपुर	४७५७६३	१४३४६	२७७०३	५६७	२४	१२१७९	१९	५४८३९	९५६२८	-४०७८९
२५. काठमाण्डौ	१७८५९२८	२४७७९	२२३४७	६९७	०	१३१५२	२	६०९७७	३५८९७२	-२९७९९५
२६. नुवाकोट	२७६९३०	३०१९७	४२६१५	८८३२	४९	१२३९७	५५	९४१४५	५५६६३	३८४८२
२७. धादिङ	३३५९३३	२०२६५	१६२९४	५६७२	०	७७५५	९६	५००८२	६७५२३	-१७४४१
२८. मकपानपुर	४२१९२८	२००४१	५६४५०	२६७४	१३०	९८७०	७	८९१७३	८४८०८	४३६५
मध्य पहाड	४४८६६७०	१७३६११	२८३९७७	३५२३०	११८५	९९८०१	४७०	५९४२७४	९०१८२१	-३०७५४७

जिल्लाहरू	मध्यावधि जनसंख्या	चामल	मकै	कोदो	फापर	गहुँ	जौ	जम्मा उपभोग्य खाद्यान्न	खाद्यान्न आवश्यकता	वचत वा न्यून
२९. धनुषा	७५९१९३	१०४५०२	०	२४६	०	७३३२४	०	१७८०७२	१३७४१४	४०६५८
३०. महोत्तरी	६३१५३४	५४९०८	०	१७६	०	५२८९०	३	१०७९७६	११४३०८	-६३३२
३१. सर्लाही	७७७०८०	८१४१६	२९१८४	८१८	०	५४८१९	१२६	१६६३६३	१४०६५१	२५७१२
३२. रौतहट	६९४६५४	७७०७१	०	४२	०	३२०६४	१	१०९१७८	१२५७३२	-१६५५४
३३. बारा	६९४८२६	१२५७४१	२०२७३	८१	०	७६६२१	१८	२२२७३३	१२५७६४	९६९६९
३४. पर्सा	६०६७२७	१०९६७८	८८३६	६२	०	६८४१०	१३	१८६९९९	१०९८१८	७७८१
३५. चितवन	५८५९५८	५८६१८	०	१४३२	०	१४०६९	१७	७४१३६	१०६०५८	-३१९२२
मध्य तराई	४७४९९७२	६११९३४	५८२९३	२८५६	०	३७२१९६	१७८	१०४५४५८	८५९७४५	१८५७३
मध्यमाञ्चल	९७५२४९९	८०५९१८	४०४३९०	६००७०	१५२१	४८२३८७	८८०	१७५५१६६	१८६००९५	-१०४९२९
३६. मनाङ	६४१३	०	२२४	०	३६२	५२४	५६	११६६	१२२५	-५९
३७. मुस्ताङ	१३३८०	०	४५५	०	७८९	८६७	१४१	२२५१	२५५६	-३०५
पश्चिमी उच्च पहाड	१९७९३	०	६८०	०	११५१	१३९१	१९७	३४१८	३७८१	-३६३
३८. गोरखा	२७०२३५	१९६३२	३००११	९४९८	३१९	६१०३	२८	६५५९०	५४३१७	११२७३
३९. लमजुङ	१६७२६३	२१४६१	३१२९३	८१३७	१३	१११५	८	६२०२७	३३२०	२८४०७
४०. तनहुँ	३२३६९२	२२९९१	४८५९२	५४९१	१५०	२९२१	२	८०१४८	६५०६२	१५०८६
४१. कास्की	४९८४२२	४१०२१	२२४६३	१४५३४	११	११७६४	३३	८९८२६	१००१८३	-१०३५७
४२. पर्वत	१४६०४८	१२२२०	२२१५७	६५७२	२७	५४२४	२९	४६४२९	२९३५६	१७०७३
४३. स्याङ्जा	२८७८०४	३१०३०	७०४९२	१५८६२	१०५	९८४१	२	१२७३३२	५७८४९	६९४८३
४४. पाल्पा	२६०८१५	१५६२३	३१४६०	२१२१	३४५	१०८८९	११	६०४४८	५२४२४	८०२४
४५. म्याग्दी	११३६०१	६११३	२६२९०	२७७७	४१	४६३५	९९	३९९५५	२२८३४	१७२१
४६. बागलुङ	२६८६००	९१२२	४६०३८	१८३९०	९०	१०५३८	३५१	८४५३०	५३९८९	३०५४१
४७. गुल्मी	२७९३६२	१२१२८	४३५७३	२३४२	२६८	१२०४४	१५५	७०५११	५६१५२	१४३५९
४८. अर्घाखाँची	१९७१०९	१३९७१	३०५८१	४९९	२३८	९९७६	१५८	५५४२३	३९६१९	१५८०४
पश्चिमी पहाड	२८१२९५१	२०५३१४	४०२९४९	८६२२५	१६०८	८५२४९	८७५	७८२२२०	५६५४०५	२१६८१५
४९. नवलपरासी	६४७८२०	१०८७२०	१०७५५	४०६	१०९	४४५२०	५१	१६४५६०	११७२५५	४७३०५
५०. रुपन्देही	८८९७४६	१७१०३६	०	०	०	८५३९४	५९	२५६४८९	१६१०४४	९५४४५
५१. कपिलवस्तु	५७६८२६	११७०१४	०	०	०	६८५३५	१०७	१८५६५६	१०४४०६	८१२५०
पश्चिमी तराई	२११४३९२	३९६७६९	१०७५५	४०६	१०९	१९८४४९	२१७	६०६७०५	३८२७०५	२२४०००
पश्चिमाञ्चल	४९४७३६	६०२०८३	४१४३८४	८६६३१	२८६८	२८५०८८	१२८९	१३९२३४३	९५१८९१	४४०४५२
५२. डोल्पा	३७०९८	२९९	२०९४	४०२	२८६	४९१	११२१	४६९४	७०८६	-२३९२
५३. मुगु	५५९२२	१२५८	०	३६८३	४०५	१६६८	२६८	७२८२	१०६८१	-३३९९
५४. हुम्ला	५१४३०	४२७	०	९९४	४९२	-४९९	४८	१४६२	९८२३	-८३६१
५५. जुम्ला	१०९९९४	१७३५	३४६९	३०२८	५३	२७९४	१८८६	१२९६५	२१००९	-८०४४
५६. कालिकोट	१३८७२९	२८१२	१०३२	३०२८	५३	४५८७	१४७०	१२९८२	२६४९७	-१३५१५
मध्य प.उच्च पहाड	३९३१७३	६५३०	६५९५	१११३५	१२८९	९०४२	४७९४	३९३८५	७५०९६	-३५७१

जिल्लाहरू	मध्यावधि जनसंख्या	चामल	मकै	कोदो	फापर	गहुँ	जौ	जम्मा उपभोग्य खाद्यान्न	खाद्यान्न आवश्यकता	वचत वा न्यून
५७. रुकुम	२०९६२१	५१०९	२२५४०	७४५	०	२१२८०	४१४	५००८९	४२१३४	७९५५
५८. रोल्पा	२२५२५८	६९०७	१७६१३	८६७	५२	१३५५७	२५६	३९२५२	४५२७७	-६०२५
५९. प्यूठान	२२८९१२	९७१३	१३३२१	१६३७	९	१५६०६	२२०	४०५०५	४६०११	-५५०६
६०. सल्यान	२४३९८४	११८७६	१९९३७	१९०९	६६	२३१५९	३९०	५७३३५	४९०४१	८२९४
६१. जाजरकोट	१७३३५१	५३३९	६७९५	३०६५	२२	१२०२०	१५२	२७३९३	३४८४४	-७४५१
६२. दैलेख	२६३७३४	१४९७५	२६५३७	२०६३	१६	२४१५७	८०	६७८२८	५३०११	१४८१७
६३. सुर्खेत	३५४२२५	२९०२७	२०६०४	२३०५	०	४०७९५	३७८	९३१०९	७११९९	२१९१०
मध्य पश्चिमी पहाड	१६९९०८५	८२९४६	१२७३४७	१२५९०	१६४	१५०५७५	१८९०	३७५५१२	३४१५१७	३३९९५
६४. दाङ	५५७५०१	८९१७५	३६४६०	८२	०	२३९९५	१२	१४९७२४	१००९०८	४८८१६
६५. बाँके	४९७२५८	७०१८२	८१४२	०	०	४४४०४	३	१२२७३०	९०००४	३२७२६
६६. बर्दिया	४२८९०१	१०७२५०	९३६६	०	०	५६२०९	३	१७२७७८	७७६३१	९५१४७
मध्य पश्चिमी तराई	१४८३६६०	२६६६०७	५३९१७	८२	०	१२४६०९	१८	४४५२३३	२६८५४३	१७६६९०
मध्य पश्चिमाञ्चल	३५७५९१८	३५६०८३	१८७८५९	२३८०७	१४५४	२८४२२५	६७०१	८६०१३०	६८५१५६	१७४९७४
६७. बाजुरा	१३६३६३	३७६४	०	२३५४	९	७०७३	४७७	१३६७८	२६०४५	-१२३६७
६८. बझाङ	१९६६८१	९०६९	८८६	१६७९	३	७५४१	४२७	१९६०५	३७५६६	-१७९६१
६९. दार्चुला	१३३८६१	५८०८	७५२४	१०७२	६९	५०५६	३४५	१९८७४	२५५६७	-५६९३
सुदुर प.उच्च पहाड	४६६९०५	१८६४०	८४१०	५१०६	८१	१९६७१	१२४९	५३१५७	८९१७८	-३६०२१
७०. अछाम	२५८८५५	१६२८०	४९४४	२७०७	०	२०२७८	१८४	४४३९२	५२०३०	-७६३८
७१. डोटी	२११९७९	१२९२४	०	४७६७	६	२३०७५	६९	४०८४१	४२६०८	-१७६७
७२. बेतडी	२५१७५१	७९५३	२०९२५	५७७	०	१८५७६	१६६	४८१९७	५०६०२	-२४०५
७३. डडेलधुरा	१४२९४०	८०४५	०	२१२	०	२८१६	६२	१११३५	२८७३१	-१७५९६
सुदुर पश्चिमी पहाड	८६५५२५	४५२०३	२५८६९	८२६२	६	६४७४४	४८०	१४४५६५	१७३९७१	-२९४०६
७४. कैलाली	७८४५९१	११४७४६	०	३६९	२०	५७३७६	१८०	१७२६९२	१४२०११	३०६८१
७५. कन्चनपुर	४५५२४२	८१७३२	०	०	०	५००२०	३	१३१७५५	८२३९९	४९३५६
सुदुर पश्चिमी तराई	१२३९८३३	१९६४७८	०	३६९	२०	१०७३९६	१८३	३०४४४७	२२४४१०	८००३७
सुदुरपश्चिमाञ्चल	२५७२२६३	२६०३२१	३४२७९	१३७३७	१०८	१९१८१२	१९१२	५०२१६९	४८७५५९	१४६१०
नेपाल	२६६८४९८४	२८२०९१५	१४६९२३६	२५८५३९	८१९५	१४५२१२२	११२८८	६०२०२९५	५०७७३४	९४३१६१

३.२ जिल्लास्तरीय उपभोग्य खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकता विवरण, २०६८/६९ (सन् २०१०/११)

ईकाइ: मे.टनमा

जिल्लाहरु	मध्यावधि जनसंख्या	चामल	मकै	कोदो	फापर	गहुँ	जौ	जम्मा उपभोग्य	खाद्यान्न आवश्यकता	वचत वा न्यून
१. ताप्लेजुङ	१३८७७४	१००४६	२९१२२	३१३५	०	३१७४	८३	४५५६०	२६५०६	१९०५४
२. संखुवाशभा	१६७८३७	१४८७०	२०५६७	८०८०	०	२२६२	७	४५७८६	३२०५७	१३७२९
३. सोलुखुम्बु	११२०४१	१५२८	२५८७५	२१५८	१४५	५७३८	६२	३५५०६	२१४००	१४१०६
पूर्वीय उच्च पहाड	४१८६५१	२६४४४	७५५६४	१३३७३	१४५	१११७४	१५२	१२६८५१	७९९६३	४६८८८
४. पाँचथर	२१०९११	११५२५	१४६२२	६८९६	३४	५९५०	१६६	३९१९२	४२३९३	-३२०१
५. इलाम	३१५६१४	२४३४१	६२६०८	२७११	१६	१०९७६	२१	१००६७२	६३४३८	३७२३४
६. तेह्रथुम	११२८६४	१११५१	१४७४८	२५१२	६	३६०२	३०	३२०४८	२२६८६	९३६२
७. धनकुटा	१७४७१०	११६२१	३१७३५	६६१४	१०	२६७७	३	५२६६०	३५११७	१७४४३
८. भोजपुर	१९५७००	१९९१९	३८६९६	४१७४	४३	३३२०	११	६६१६२	३९३३६	२६८२६
९. खोताङ	२२६६७५	१४४५५	४०८०५	१६२६६	३६३	९०५४	११८	८१०६१	४५५६२	३५४९९
१०. ओखलढुंगा	१६०७५८	५१८७	१७४१५	९७६८	६५	४५९२	३८	३७०६४	३२३१२	४७५२
११. उदयपुर	३४०६२८	२२६५२	२५०७७	३२७१	१२	८९४३	१०	५९९६५	६८४६६	-८५०१
पूर्वीय पहाड	१७३७८५८	१२०८५०	२४५७०५	५२२१०	५४९	४९११२	३९८	४६८८२४	३४९३१०	११९५१४
१२. भुपा	८००४१२	१५३८५३	४०३५१	१७७४	१०६४	१९५६४	२	२१६६०८	१४४८७४	७१७३४
१३. मोरङ	९९६८६६	१४६०११	२५५५२	१४१०	०	४२७९७	०	२१५७६९	१८०४३३	३५३३६
१४. सुनसरी	७९१३२७	८८०३२	९९५१	९८२	४१	३७८०२	०	१३६८०८	१४३२३०	-६४२२
१५. सप्तरी	६६४९४९	६६०२९	०	२०५	०	३७७६१	०	१०३९९५	१२०३५६	-१६३६१
१६. सिराहा	६६५८६४	५३५६२	०	५७३	०	२०७९९	०	७४९३४	१२०४२१	-४५५८७
पूर्वाय तराई	३९१९४१७	५०७४८६	७५८५४	४९४४	११०५	१५८७२३	२	७४८११४	७०९४१४	३८७००
पूर्वाञ्चल विकास क्षेत्र	६०७५९२६	६५४७७९	३९७१२३	७०५२७	१७९९	२१९००९	५५२	१३४३७८९	११३८६८७	२०५१०२
१७. दोलखा	२११८०८	३१४८	८००३	३३६१	०	३९४८	६३	१८५२३	४०४५५	-२१९३२
१८. सिन्धुपाल्चोक	३२०१५६	१३४९९	४१६२३	१५८२०	०	५०२३	६७	७६०३२	६१५४०	१४८८२
१९. रसुवा	४८१६७	१४५६	२९३३	८४७	०	९९५	११०	६३४१	९२००	-२८५९
मध्य उच्च पहाड	५८०१३१	१८१०३	५२५५९	२००२७	०	९९६७	२४०	१००८९६	११०८०५	-९९०९
२०. रामेछाप	२१९७७३	१३३००	२८५९८	४१३४	१६	७२५१	२२	५३३२१	४४१७४	९१४७
२१. सिन्धुली	३१८८७६	१००५७	३०३४७	८६४२	२०८	११२१२	२५	६०४९२	६४०९४	-३६०२
२२. काभ्रे	४१५७९५	१७५१३	४०६०५	२९०६	-१८	१७०१३	२०६	७८२२६	८३५७५	-५३४९
२३. भक्तपुर	२९५७४१	१२४७७	४०११	११५	०	८१५०	१४	२४७६८	५९४४४	-३४६७६
२४. ललितपुर	४४८७२३	११४७१	१८२०४	५५२	१९	१०४०५	२०	४०६७१	९०१९३	-४९५२२
२५. काठमाण्डौ	१६९८४०९	२२४१४	१६५९२	५८५	०	११७४३	२	५१३३६	३४१३८०	-२९००४४
२६. नुवाकोट	३०४९७८	२९२५६	४११७५	८६३८	०	१२३६३	६९	९१५०१	६१३०१	३०२००
२७. धादिङ	३६९८६३	२१६६६	३२८४६	५८६०	०	६३२५	९६	६६७९३	७४३४२	-७५४९
२८. मकपानपुर	४४७५४२	१९५४०	३०२५३	२६३०	१४५	९६८९	७	६२२६५	८९९५६	-२७९११
मध्य पहाड	४५१९६९८	१५७६९५	२४२६३३	३४०६३	३७०	९४१५२	४६२	५२९३७४	९०८४५९	-३७९०८५

जिल्लाहरू	मध्यावधि जनसंख्या	चामल	मकै	कोदो	फापर	गहुँ	जौ	जम्मा उपभोग्य खाद्यान्न	खाद्यान्न आवश्यकता	वचत वा न्यून
२९. धनुषा	७९०७५७	९७८४८	०	३४८	०	७७८७२	१	१७६०६९	१४३१२७	३२९४२
३०. महोत्तरी	६५३३७९	४३९९४	०	१९०	०	३५२९०	१४	७९४८७	११८२६२	-३८७७५
३१. सर्लाही	७८६७२३	६२८१०	९१८८	१७६	०	४५२३९	१४	११७४२७	१४२३९७	-२४९७०
३२. रौतहट	६९२५२६	६३२९८	७६५५	३७	०	३०२११	१४	१०१२१५	१२५३४७	-२४१३२
३३. वारा	७०६४०२	९५४०६	१२६१२	७०	०	८०१२८	१८	१८८२३३	१२७८५९	६०३७४
३४. पर्सा	६२०३८१	९०१३५	६१४८	६८	०	६२५०८	९	१५८८६८	११२२८९	४६५७९
३५. चितवन	५९३६७१	६२८०२	१३००२	१५३०	६३६	२१८६६	१७	९९८५२	१०७४५४	-७६०२
मध्य तराई	४८४३८३८	५९६२९२	४८६०५	२४१८	६३६	३५३११४	८७	९२११५२	८७६७३५	४४४१७
मध्यमाञ्चल	९९४३६६७	६९२०९०	३४३७९७	५६५०८	१००६	४५७२३३	७९०	१५५१४२२	१८९५९९	-३४४५७७
३६. मनाङ	१११७२	०	३३६	०	४७४	५२३	७६	१४०९	२१३४	-७२५
३७. मुस्ताङ	१४३५२	०	५०६	०	७८९	८६८	१३३	२२९५	२७४१	-४४६
पश्चिमी उच्च पहाड	२५५२३	०	८४२	०	१२६२	१३९१	२१०	३७०५	४८७५	-११७०
३८. गोरखा	२९७६४५	२६१९१	३४०६५	९४९८	३११	५८०१	३०	७५८९६	५९८२७	१६०६९
३९. लमजुङ	१८४५१०	१७८८०	३१४८४	६४८१	१३	५२०४	७	६१०७०	३७०८६	२३९८४
४०. तनहुँ	३४४२७४	३१०३८	५३८१३	५४९६	१४३	२७५७	१	९३२४७	६९१९९	२४०४८
४१. कास्की	४८६५९९	३५४८८	४०१७६	१४३९५	११	११४८१	३०	१०१५८१	९७८०६	३७७५
४२. पर्वत	१५९२९४	१२२२७	२१३८२	७३३५	२३	५५१६	४८	४६५३१	३२०१८	१४५१३
४३. स्याङ्जा	३१४५३३	३१००८	७६३४९	१५८६२	९१	१०६७३	३२	१३४०१५	६३२२९	७०७८६
४४. पाल्पा	२८०७५३	१३३८४	३२०८८	२३९६	३५४	१०८९१	११	५९१२३	५६४३१	२६९२
४५. म्याग्दी	१२१४९९	५४४५	२६६५०	२७२२	०	४७१०	१५४	३९६८१	२४४२१	१५२६०
४६. बाग्लुङ	२८७२४१	९११३	४१६१७	१८९४७	९०	१०६७९	३५१	८०७९९	५७७३५	२३०६४
४७. गुल्मी	३०३७५५	१२९७०	३४५९२	२३३८	१६७	१२७४१	१५९	६२९६८	६१०५५	१९१३
४८. अर्घाखाँची	२१७४२५	१२०९९	१८२०१	७२१	२७०	१०८३१	१६५	४२२८७	४३७०२	-१४१५
पश्चिमी पहाड	२९९७५६५	२०६८४३	४१०४१५	८६१९०	१४७३	९१२८६	९८९	७९७९७	६०२५०९	१९४६८८
४९. नवलपरासी	६७४४६४	१०२३३६	१८९४८	४०९	१६३	३७६७७	२४	१५९५५८	१२२०७८	३७४८०
५०. रुपन्देही	९०१०५१	१५८२३२	०	८२	०	८६०१६	८	२४४३३८	१६३०९०	८१२४८
५१. कपिलवस्तु	५९०६४९	१२७७७	०	८२	०	७७०८१	७८	२०४४१२	१०६९०७	९७५०५
पश्चिमी तराई	२१६६१६४	३८७७३९	१८९४८	५७३	१६३	२००७७४	१११	६०८३०८	३९२०७५	२१६२३३
पश्चिमाञ्चल	५१८९२५१	५९४५८२	४३०२०६	८६७६३	२८९९	२९३४५०	१३०९	१४०९२०९	९९९४५९	४०९७५०
५२. डोल्पा	३५५४२	२२८	१९००	२१२	१९५	४६३८	५७	७२२९	६७८९	४४०
५३. मुगु	५३७३५	१२६४	०	१३४८	६१८	५७६८	५०६	९५०४	१०२६३	-७५९
५४. हुम्ला	४९०५३	३८४	०	१०७६	०	-३४७	१९३	१३०७	९३६९	-८०६२
५५. जुम्ला	१०६२२४	२४४७	४३१४	३५६३	५२८	१९४५	१२०७	१४००५	२०२८९	-६२८४
५६. कालिकोट	१३०१८५	३७१८	५७४८	११२९	०	७१९८	१९४	१७९८८	२४८६५	-६८७७
मध्य प. उच्च पहाड	३७४७३८	८०४१	११९६२	७३२८	१३४१	१९२०३	२१५७	५००३३	७५५७५	-२१५४२

जिल्लाहरू	मध्यावधि जनसंख्या	चामल	मकै	कोदो	फापर	गहुँ	जौ	जम्मा उपभोग्य मसाला	खाद्यान्न आवश्यकता	वचत वा न्यून
५७. रुकुम	२१५६९७	६०११	३२५३९	८०२	०	२२०९३	३३५	६१७७९	४३३५५	१८४२४
५८. रोल्पा	२३३३८०	६८९१	१८०१४	८६८	०	९२३१	१५५	३५१५८	४६९०९	-११७५१
५९. प्यूठान	२४०१२७	९०२५	१८०४१	१६३५	०	१२५१२	१६०	४१३७३	४८२६६	-६८९३
६०. सल्यान	२४४६९४	११५९२	१७८६६	२०४३	७२	२२५१३	४२३	५४५०८	४९१८३	५३२५
६१. जाजरकोट	१६३४४१	६१२९	८९७१	३७३८	२२	११३९४	१२८	३०३८२	३२८५२	-२४७०
६२. दैलेख	२६४१५२	१४१८९	२९३४९	२१५५	०	७७४९	८०	५३५२१	५३०९५	४२६
६३. सुर्खेत	३५४९३६	२५३२१	२१८५३	२२२३	०	३६९४६	३७०	८६७१३	७१३४२	१५३७१
मध्य पश्चिमी पहाड	१७६४२६	७९१५७	१४६६३३	१३४६४	९४	१२२४३८	१६४९	३६३४३४	३४५००२	१८४३२
६४. दाङ	५६९३५५	६५४९३	३७८०९	१२३	०	२३५९४	७	१२७०२५	१०३०५३	२३९७२
६५. बाँके	५००९१५	६७७३०	७९५१	०	०	३०९३३	३	१०६६१७	९०६६६	१५९५१
६६. बर्दिया	४५८३८०	८४३५३	१५५६६	०	०	४३३६८	३	१४३२८९	८२९६७	६०३२२
मध्य पश्चिमी तराई	१५२८६५०	२१७५७६	६१३२६	१२३	०	९७८९४	१२	३७६९३१	२७६६८६	१००२४५
मध्य पश्चिमाञ्चल	३६१९८१३	३०४७७४	२१९९२०	२०९१५	१४३५	२३९५३५	३८१९	७९०३९८	६९३२६३	९७३५५
६७. बाजुरा	१३०५८९	२६९६	०	२१३६	९	७५६५	४९६	१२९०१	२४९४२	-१२०४१
६८. बझाङ	१९६०७२	८१३०	२७०५	१८८३	०	६५२०	४१३	१९६५०	३७४५०	-१७८००
६९. दार्चुला	१३८३२२	५३८८	६४७०	१०६४	६१	४६३२	३०१	१७९१६	२६४२०	-८५०४
सुदुर प.उच्च पहाड	४६४९८३	१६२१४	९१७५	५०८३	७०	१८७१७	१२१०	५०४६८	८८८१२	-३८३४४
७०. अछाम	२६२४९५	१२०१३	५२४७	२६४९	०	१८४८२	१८६	३८५७७	५२७६१	-१४१८४
७१. डोटी	२३२१३९	९५३२	०	४३८८	०	२१८५५	६९	३५८४४	४६६६०	-१०८१६
७२. बेतडी	२६०४१८	५२६८	११५६४	७७९	०	१९९८७	१६५	३७७६३	५२३४४	-१४५८१
७३. डडेलधुरा	१४५८३८	७५०१	०	३२१	०	५७९३	६२	१३६७७	२९३१३	-१५६३६
सुदुर पश्चिमी पहाड	९००८९०	३४३१४	१६८११	८१३८	०	६६११८	४८१	१२५८६२	१८१०७८	-५५२१६
७४. कैलाली	८२४०८०	९८१९३	१५१४०	२५४	०	५५७४१	१८३	१६९५१२	१४९१५८	२०३५४
७५. कञ्चनपुर	४९२२४०	७९०४३	०	१४७	०	५०१६७	१	१२९३५९	८९०९५	४०२६४
सुदुर पश्चिमी तराई	१३१६३१९	१७७२३६	१५१४०	४०१	०	१०५९०८	१८४	२९८८७०	२३८२५३	६०६१७
सुदुर पश्चिमाञ्चल	२६८२१९२	२२७७६५	४११२६	१३६२२	७०	१९०७४२	१८७६	४७५२००	५०८१४३	-३२९४३
नेपाल	२७५१०८४७	२४७३९९१	१४३२१७२	२४८३३४	७२०८	१३९९९७०	८३४५	५५७००१९	५२३५५५१	३३४४६८

३.३ जिल्लास्तरीय उपभोग्य खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकता विवरण, २०६७/६८ (सन् २००९/१०)

ईकाइ: मे.टनमा

जिल्लाहरु	मध्यावधि जनसंख्या	चामल	मकै	कोदो	फापर	गहुँ	जौ	जम्मा उपभोग्य खाद्यान्न	खाद्यान्न आवश्यकता	वचत वा न्यून
१. ताप्लेजुङ	१४९१९०	७७०१	१९७०३	२४६९		१७८८	७३	३१७३४	२८४९५	३२३९
२. संखुवाशभा	१७५९००	१०६९६	१२५१३	८१६३		१९५३	८	३३३३३	३३५९७	-२६४
३. सोलुखुम्बु	११७५८७	१४८२	२५५४८	१७००		२७६४	६२	३१५५६	२२४५९	९०९७
पूर्वीय उच्च पहाड	४४२६७७	१९८७९	५७७६४	१२३३२		६५०५	१४३	९६६२३	८४५५१	१२०७२
४. पाँचथर	२२८३६१	७८१४	१४४५९	५८३०		४९९६	१४२	३३२४१	४५९०१	-१२६६०
५. इलाम	३३७४६८	१८९४०	४७१४२	२९३०		७२९१	२१	७६३२४	६७८३१	८४९३
६. तेह्रथुम	१२३५११	९७२५	१५३०८	२२५६		२५५२	३०	२९८७१	२४८२६	५०४५
७. धनकुटा	१८४८६८	१२४०७	४४१९३	७३७९		३९३३	३	६७९१५	३७५५८	३०७५७
८. भोजपुर	२०८६०७	१८६९८	३३३८५	४२४१		३०६९	११	५९४०४	४१९३०	१७४७४
९. खोताङ	२४६१४२	११८०८	३८०६७	११७५२		४०७०	१०९	६५८०६	४९४७५	१६३३१
१०. ओखलढुंगा	१७२५५४	५६८३	१६९४४	१००२२		२७४३	३८	३५४३०	३४६८३	७४७
११. उदयपुर	३५९०४७	२०७५७	२६९०५	२८१६		८९१०	१०	५९३९८	७२१६८	-१२७७०
पूर्वीय पहाड	१८६०५५८	१०५८३२	२३६४०३	४७२२६		३७५६४	३६४	४२७३८९	३७३९७२	५३४१७
१२. भुपा	७८२२७३	१४८२४०	३७६५०	१७५५		२७७५२	२	२१५३९९	१४१५९१	७३८०८
१३. मोरङ	१०१७१४६	१३७१८५	२४०३१	१४१९		४१०८६	०	२०३७२१	१८४१०३	१९६१८
१४. सुनसरी	८०७०८२	७४८८६	६५८०	१०२०		३६३६२	०	११८८४८	१४६०८२	-२७२३४
१५. सप्तरी	६८३३४६	८४१३६	०	२०२		२५७२१	०	११००५९	१२३६८६	-१३६२७
१६. सिराहा	६८७०२६	५९०७०	०	६१६		२२९९३	०	८२६७९	१२४३५२	-४१६७३
पूर्वीय तराई	३९७६८७३	५०३५१७	६८२६१	५०१२		१५३९१४	२	७३०७०६	७९८१४	१०८९२
पूर्वाञ्चल विकास क्षेत्र	६२८०१०८	६२९२२८	३६२४२८	६४५७०		१९७९८३	५०९	१२५४७८	११७८३३७	७६३८१
१७. दोलखा	२३५१११	३०९६	७८४३	३३७८		३९४८	६३	१८३२८	४४९०६	-२६५७८
१८. सिन्धुपाल्चोक	३४९७५६	१४३१३	३६५४९	१७८६१		९४९२	०	७८२१५	६६८०३	११४१२
१९. रसुवा	५२५३७	१४१२	२४७१	८५८		११११	९५	५९४७	१००३५	-४०८८
मध्य उच्च पहाड	६३७४०४	१८८२१	४६८६३	२२०९७		१४५५१	१५८	१०२४९०	१२१७४४	-१९२५४
२०. रामेछाप	२३५४७३	८२११	३६५१७	४९३१		५५८२	२१	५५२६२	४७३३०	७९३२
२१. सिन्धुली	३३७८१९	६८६०	२३४२८	८५७९		७११६	१२	४५९९५	६७९०२	-२१९०७
२२. काभ्रे	४४५८५१	१६८३४	४२३४१	२९१९		१४४४८	२०३	७६७४५	८९६१६	-१२८७१
२३. भक्तपुर	२८३०४६	१०३७२	३९३६	८१		८१०६	१४	२२५०९	५६८९२	-३४३८३
२४. ललितपुर	४२३६७०	११२०५	१५४५६	६४०		६३०३	६९	३३६७३	८५१५८	-५१४८५
२५. काठमाण्डौ	१६१४५८३	१८९९१	१४२६०	६८८		११६६७	२	४५६०८	३२४५३१	-२७८९२३
२६. नुवाकोट	३२९८८३	३०४९८	३२५३३	५७३१		९२७३	१	७८०३६	६६३०६	११७३०
२७. धादिङ	३९९७५९	१८२०४	१५३५८	६१०५		६३२५	९६	४६०८८	८०३५२	-३४२६४
२८. मकपानपुर	४६९६५८	२३८०४	२७२१९	२५९०		६७७३	७	६०३९३	९४४०१	-३४००८
मध्य पहाड	४५३९७४२	१४४९७९	२११०४८	३२२६४		७५५९३	४२५	४६४३०९	९१२४८८	-४४८१७९

जिल्लाहरू	मध्यावधि जनसंख्या	चामल	मकै	कोदो	फापर	गहुँ	जौ	जम्मा उपभोग्य मसियान	खाद्यान्न आवश्यकता	वचत वा न्यून
२९. धनुषा	८१७२८६	९१९९३	०	३४८		४९१०९	०	१४१४५०	१४७९२९	-६४७९
३०. महोत्तरी	६७५४३	३७५१८	०	३४६		३६६२९	१४	७४५०७	१२१५४९	-४७०४२
३१. सर्लाही	७९३३८१	५३२११	६७३१	१४२		४५२३९	१४	१०५३३७	१४३६०२	-३८२६५
३२. रौतहट	६८८८५३	६२६०४	०	५३		२८०९०	१४	९०७६१	१२४६८२	-३३९२१
३३. बारा	७१४७७६	१०३३९८	११२	८२		७९२८२	१८	१८२८९२	१२९३७४	५३५१८
३४. पर्सा	६३०९११	८४७६५	५८४६	६१		६२५०८	९	१५३१८९	११४१९५	३८९९४
३५. चितवन	५९८९७१	४७८२७	२०७८९	१५१३		१८९८८	८३	८९२००	१०८४१४	-१९२१४
मध्य तराई	४९१५७२१	४८१३१६	३३४७८	२५४५		३१९८४५	१५२	८३७३३६	८८९७४५	-५२४०९
मध्यमाञ्चल	१००९२८६७	६४५११६	२९१३८९	५६९०६		४०९९८९	७३५	१४०४१३५	१९२३९७७	-५१९८४२
३६. मनाङ	१५३७८	०	२७४	०		५०९	६५	८४८	२९३७	-२०८९
३७. मुस्ताङ	१५२३६	०	४८८	०		८६७	१०२	१४५७	२९१०	-१४५३
पश्चिमी उच्च पहाड	३०६१४	०	७६२	०		१३७६	१६७	२३०५	५८४७	-३५४२
३८. गोरखा	३२२११६	२३१४५	३१२५०	१०२८३		५७८९	२९	७०४९६	६४७४५	५७५१
३९. लमजुङ	१९९८७६	१३३८७	२८३३७	६६५४		५५२८	७	५३९१३	४०१७५	१३७३८
४०. तनहुँ	३६२२९६	२३९४९	४४०८४	५९१२		२७५२	२	७६६९९	७२८२१	३८७८
४१. कास्की	४७४९१३	३२१३०	३०६३०	१४८५५		१२२७९	३१	८९९२५	९५४५८	-५५३३
४२. पर्वत	१७११८०	११६५०	२६९१२	७४४६		५४८३	४८	५१५३९	३४४०७	१७३२९
४३. स्याङ्जा	३३८६९९	२७२४८	७०१२९	१५७०५		१०३८९	३२	१२३५०३	६८०७८	५५४२५
४४. पाल्पा	२९८४७२	११०४९	३३४०१	२०९८		१०८७४	१४	५७४३६	५९९९३	-२५५७
४५. म्याग्दी	१२८४८२	५०५६	२०३९३	२५४१		४६४४	१५५	३२७८९	२५८२५	६९६४
४६. बागलुङ	३०३६९७	७०९४	३७५८९	१९४५८		९८२६	३५३	७४३२०	६१०४३	१३२७७
४७. गुल्मी	३२५५६८	१३०२३	३१७१२	३२३४		१२७३७	१६५	६०८७१	६५४३९	-४५६८
४८. अर्घाखाँची	२३५५२२	१००८०	२७७३५	७९७		१०८५०	१३२	४९५९४	४७३४०	२२५४
पश्चिमी पहाड	३१६०८२१	१७७८११	३८२१७२	८८९८३		९११५१	९६८	७४१०८५	६३५३२४	१०५७६१
४९. नवलपरासी	६९६६८३	७७८२१	११४८३	४४६		३७८६८	२४	१२७६४२	१२६१००	१५४२
५०. रुपन्देही	९०८६११	१३५८४४	०	८९		८५५८४	८	२२१५२५	१६४४५९	५७०६६
५१. कपिलवस्तु	६०१५२५	८९२५८	०	११३		७५३७७	७२	१६४८२०	१०८८७६	५५९४४
पश्चिमी तराई	२२०६८१९	३०२९२३	११४८३	६४८		१९८८२९	१०४	५१३९८७	३९९४३५	११४५५२
पश्चिमाञ्चल	५३९८२५४	४८०७३४	३९४४१७	८९६३१		२९१३५६	१२३९	१२५७३७७	१०४०६०६	२१६७७१
५२. डोल्पा	३४०९७	२८१	२८३१	२५५		२३५०	८७	५८०४	६५१३	-७०९
५३. मुगु	५१६९०	११६३	७५	१२७५		१८९०	५१६	४९१९	९८७३	-४९५४
५४. हुम्ला	४६८५२	४१३	०	१०५९		१०५	१९९	१७७६	८९४९	-७७३
५५. जुम्ला	१०२६९१	२६३४	४३०९	३३६४		२७५६	१२४९	१४३१२	१९६१४	-५३०२
५६. कालिकोट	१२२३६०	३१८६	६३८३	१०४७		४०६८	२३३	१४९१७	२३३७१	-८४५४
मध्य प.उच्च पहाड	३५७६९०	७६७७	१३५९८	७०००		१११६९	२२८४	४१७२८	६८३२०	-२६५९२

जिल्लाहरू	मध्यावधि जनसंख्या	चामल	मकै	कोदो	फापर	गहुँ	जौ	जम्मा उपभोग्य मसियान	खाद्यान्न आवश्यकता	वचत वा न्यून
५७. रुकुम	२२०७७	५९०४	२८०३६	८६०		१०५११	२९०	४५६०१	४४३७५	१२२६
५८. रोल्पा	२४०३४७	७२२०	१३४९६	८५८		९१७५	१४३	३०८९२	४८३१०	-१७४१८
५९. प्यूठान	२४९७७७	६१३४	८६२४	१६२४		१२५०४	१६०	२९०४६	५०२०५	-२११५९
६०. सल्यान	२४४९६३	१०६५९	२८९७२	१८७९		१४३५५	३७५	५६२४०	४९२३८	७००२
६१. जाजरकोट	१५४३५२	५२७८	१४६४९	२५२८		८२९०	११८	३०८६३	३१०२५	-१६२
६२. दैलेख	२६४०६२	१३०७२	२७६०२	२३०९		७२८९	७१	५०३४३	५३०७६	-२७३३
६३. सुर्खेत	३५४७५७	२३३६५	३२०३३	२२००		२४७६७	३७५	८२७४०	७१३०६	११४३४
मध्य पश्चिमी पहाड	१७२९०२९	७१६३२	१५३४१२	१२२५८		८६८९१	१५३२	३२५७२५	३४७५३५	-२१८१०
६४. दाङ	५७८५०६	६३१६७	१६९३८	१४८		२२३१५	८	१०२५७६	१०४७१०	-२१३४
६५. बाँके	५०२६९७	५७२७८	०	०		३५४०३	३	९२६८४	९०९८८	१६९६
६६. बर्दिया	४८३५३२	७११६३	५२४७	०		३७४९४	३	११३९०७	८७५१९	२६३८८
मध्य पश्चिमी तराई	१५६४७३५	१९१६०८	२२१८५	१४८		९५२१२	१४	३०९१६७	२८३२१७	२५९५०
मध्य पश्चिमाञ्चल	३६५१४५४	२७०९१७	१८९१९५	१९४०६		१९३२७२	३८३०	६७६६२०	६९९०७२	-२२४५२
६७. बाजुरा	१२५२२९	२१४०	०	१६१२		३४१८	२३३	७४०३	२३९१९	-१६५१६
६८. बझाङ	१९५१९६	४४१२	३५७	१४७३		५३२२	३२६	११८९०	३७२८२	-२५३९२
६९. दार्चुला	१४२०९६	३६७७	७३३७	९४५		४२४७	२९६	१६५०२	२७४४०	-१०६३८
सुदुर प.उच्च पहाड	४६२५२१	१०२२९	७६९४	४०३०		१२९८७	८५५	३५७९५	८८३४१	-५४५४६
७०. अछाम	२६५३६८	७४४	३११७	२७१६		५५३९	२८	१८५४४	५३३३९	-३४७९५
७१. डोटी	२४९७७७	९४६०	०	४३४१		२०९७२	५०	३४८२३	५०२०५	-१५३८२
७२. बेतडी	२६७८३९	५२२८	१०८०४	७७		४०६६	१३८	२१००७	५३८३६	-३२८२९
७३. डडेलधुरा	१४८१८१	६८४२	१८२६	२९१		८८६७	३४	१७८६०	२९७८४	-११९२४
सुदुर पश्चिमी पहाड	९३११६५	२८६७४	१५७४७	८११९		३९४४४	२५०	९२२३४	१८७१६४	-९४९३०
७४. कैलाली	८५५९५५	८१७२	१५५३९	२५१		५०५६१	१८३	१४८२४६	१५४९२८	-६६८२
७५. कन्चनपुर	५२३२२४	६४८२९	२६०४	१४६		४८८८२	१	११५८६२	९४७०४	२११५८
सुदुर पश्चिमी तराई	१३७९१७९	१४६५४१	१८१४३	३९७		९८८४३	१८४	२६४१०८	२४९६३२	१४४७६
सुदुरपश्चिमाञ्चल	२७७२८६५	१८५४४४	४१५८४	१२५४६		१५१२७४	१२८९	३९२१३७	५२५१३७	-१३३०००
नेपाल	२८१९५५४८	२२११४३९	१२७९०१३	२४३०५९		१२४३८७४	७६०२	४९८४९८७	५३६७१९	-३८२१४२

४.१ भौगोलिक क्षेत्र अनुसार राष्ट्रिय स्तरको खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकताको स्थिति
आर्थिक वर्ष २०६९/७० (२०११/१२)

इकाइ: मे.टनमा

भौगोलिक क्षेत्र	मध्यावधि जनसंख्या	चामल	मकै	कोदो	फापर	गहुँ	जौ	जम्मा उपभोग्य खाद्यान्न	खाद्यान्न आवश्यकता	वचत वा न्यून
पूर्वीय उच्च पहाड	३९१६२५	३०७९०	६९३७९	१३४६५	३३०	१०४६०	१४०	१२४५६३	७४८००	४९७६३
मध्य उच्च पहाड	५१५८५७	२०३७३	६२१२०	२१९८४	३३६	१०३९०	२३२	११५४३४	९८५२९	१६९०५
पश्चिमी उ. पहाड	१९७९३	०	६८०	०	११५१	१३९१	१९७	३४१८	३७८१	-३६३
मध्य प.उच्च पहाड	३९३१७३	६५३०	६५९५	१११३५	१२८९	९०४२	४७९४	३९३८५	७५०९६	-३५७११
सुदूर प.उच्च पहाड	४६६९०५	१८६४०	८४१०	५१०६	८१	१९६७१	१२४९	५३१५७	८९१७८	-३६०२१
उच्च पहाड	१७८७३५३	७६३३३	१४७१८४	५१६८९	३१८७	५०९५३	६६११	३३५९५७	३४१३८४	-५४२७
पूर्वीय पहाड	१५९९५१२	१३३५०२	२८१३४५	५६१५८	४९७	५१२०७	३६५	५२३०७४	३२१५०२	२०१५७२
मध्य पहाड	४४८६६७०	१७३६११	२८३९७७	३५२३०	११८५	९९८०१	४७०	५९४२७४	९०१८२१	-३०७५४७
पश्चिमी पहाड	२८१२९५१	२०५३१४	४०२९४९	८६२२५	१६०८	८५२४९	८७५	७८२२२०	५६५४०५	२१६८१५
मध्य पश्चिमी पहाड	१६९९०८५	८२९४६	१२७३४७	१२५९०	१६४	१५०५७५	१८९०	३७५५१२	३४१५१७	३३९९५
सुदूर प.पहाड	८६५५२५	४५२०३	२५८६९	८२६२	६	६४७४४	४८०	१४४५६५	१७३९७१	-२९४०६
पहाड	११४६३७४३	६४०५७६	११२१४८७	१९८४६६	३४६०	४५१५७७	४०८०	२४१९६४६	२३०४२१६	११५४३०
पूर्वीय तराई	३८४६०३१	६३२२१७	७७५९९	४६७१	१४१९	१४६९४२	२	८६२८४९	६९६१३१	१६६७१८
मध्य तराई	४७४९९७२	६११९३४	५८२९३	२८५६	०	३७२१९६	१७८	१०४५४५८	८५९७४५	१८५७१३
पश्चिमी तराई	२११४३९२	३९६७६९	१०७५५	४०६	१०९	१९८४४९	२१७	६०६७०५	३८२७०५	२२४०००
मध्य पश्चिमी तराई	१४८३६६०	२६६६०७	५३९१७	८२	०	१२४६०९	१८	४४५२३३	२६८५४३	१७६६९०
सुदूर प.तराई	१२३९८३३	१९६४७८	०	३६९	२०	१०७३९६	१८३	३०४४४७	२२४४१०	८००३७
तराई	१३४३३८८८	२१०४००६	२००५६५	८३८४	१५४८	९४९५९२	५९७	३२६४६९३	२४३१५३४	८३३१५९
नेपाल	२६६८४९८४	२८२०९१५	१४६९२३६	२५८५३९	८१९५	१४५२१२२	११२८८	६०२०२९५	५०७७३४	९४३१६१

नोट: *i. विस्तृतीकरण कृषि विकास मन्त्रालयबाट प्रकाशित तथ्यांकमा आधारित, र

ii. पशुदानामा प्रयोग हुने खाद्यान्न समेत समावेश गरीएको छ ।

४.२ भौगोलिक क्षेत्र अनुसार राष्ट्रिय स्तरको खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकताको स्थिति
आर्थिक वर्ष २०६८/६९ (२०१०/११)

ईकाइ: मे.टनमा

भौगोलिक क्षेत्र	मध्यावधि जनसंख्या	चामल	मकै	कोदो	फापर	गहुँ	जौ	जम्मा उपभोग्य खाद्यान्न	खाद्यान्न आवश्यकता	वचत वा न्यून
पूर्वीय उच्च पहाड	४१८६५१	२६४४४	७५५६४	१३३७३	१४५	१११७४	१५२	१२६८५१	७९९६३	४६८८८
मध्य उच्च पहाड	५८०१३१	१८१०३	५२५५९	२००२७	०	९९६७	२४०	१००८९६	११०८०५	-९९०९
पश्चिमी उ. पहाड	२५५२३	०	८४२	०	१२६२	१३९१	२१०	३७०५	४८७५	-११७०
मध्य प.उच्च पहाड	३७४७३८	८०४१	११९६२	७३२८	१३४१	१९२०३	२१५७	५००३३	७१५७५	-२१५४२
सुदूर प.उच्च पहाड	४६४९८३	१६२१४	९१७५	५०८३	७०	१८७१७	१२१०	५०४६८	८८८१२	-३८३४४
उच्च पहाड	१८६४०२५	६८८०२	१५०१०२	४५८१०	२८१८	६०४५०	३९६९	३३१९५३	३५६०३०	-२४०७७
पूर्वीय पहाड	१७३७८५८	१२०८५०	२४५७०५	५२२१०	५४९	४९११२	३९८	४६८८२४	३४९३१०	११९५१४
मध्य पहाड	४५१९६९८	१५७६९५	२४२६३३	३४०६३	३७०	९४१५२	४६२	५२९३७४	९०८४५९	-३७९०८५
पश्चिमी पहाड	२९९७५६५	२०६८४३	४१०४१५	८६१९०	१४७३	९१२८६	९८९	७९७९७	६०२५०९	१९४६८८
मध्य पश्चिमी पहाड	१७९४२६	७९१५७	१४६६३३	१३४६४	९४	१२२४३८	१६४९	३६३४३४	३४५००२	१८४३२
सुदूर प.पहाड	९००८९०	३४३१४	१६८११	८१३८	०	६६११८	४८१	१२५८६२	१८१०७८	-५५२१६
पहाड	११८७२४३५	५९८८५९	१०६२१९७	१९४०६५	२४८६	४२३१०५	३९७९	२२८४६९१	२३८६३५८	-१०१६६७
पूर्वीय तराई	३९१९४१७	५०७४८६	७५८५४	४९४४	११०५	१५८७२३	२	७४८११४	७०९४१४	३८७००
मध्य तराई	४८४३८३८	५१६२९२	४८६०५	२४१८	६३६	३५३११४	८७	९२११५२	८७६७३५	४४४१७
पश्चिमी तराई	२१६६१६४	३८७७३९	१८९४८	५७३	१६३	२००७७४	१११	६०८३०८	३९२०७५	२१६२३३
मध्य पश्चिमी तराई	१५२८६५०	२१७५७६	६१३२६	१२३	०	९७८९४	१२	३७६९३१	२७६६८६	१००२४५
सुदूर प.तराई	१३१६३१९	१७७२३६	१५१४०	४०१	०	१०५९०८	१८४	२९८८७०	२३८२५३	६०६१७
तराई	१३७७४३८७	१८०६३२९	२१९८७३	८४५८	१९०४	९१६४१४	३९७	२९५३३७५	२४९३१६३	४६०२१२
नेपाल	२७५१०८४७	२४७३९९१	१४३२१७२	२४८३३४	७२०८	१३९९९७०	८३४५	५५७००१९	५२३५५५१	३३४४६८

नोट: *i. विस्तृतीकरण कृषि विकास मन्त्रालयबाट प्रकाशित तथ्यांकमा आधारित, र
ii. पशुदानामा प्रयोग हुने खाद्यान्न समेत समावेश गरीएको छ।

४.३ भौगोलिक क्षेत्र अनुसार राष्ट्रिय स्तरको खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकताको स्थिति
आर्थिक वर्ष २०६७/६८ (२००९/१०)

ईकाइ: मे.टनमा

भौगोलिक क्षेत्र	मध्यावधि जनसंख्या	चामल	मकै	कोदो	फापर	गहुँ	जौ	जम्मा उपभोग्य खाद्यान्न	खाद्यान्न आवश्यकता	वचत वा न्यून
पूर्वीय उच्च पहाड	४४२६७७	१९८७९	५७७६४	१२३३२		६५०५	१४३	९६६२३	८४५५१	१२०७२
मध्य उच्च पहाड	६३७४०४	१८८२१	४६८६३	२२०९७		१४५५१	१५८	१०२४९०	१२१७४४	-१९२५४
पश्चिमी उ. पहाड	३०६१४	०	७६२	०		१३७६	१६७	२३०५	५८४७	-३५४२
मध्य प.उच्च पहाड	३५७६९०	७६७७	१३५९८	७०००		१११६९	२२८४	४१७२८	६८३२०	-२६५९२
सुदूर प.उच्च पहाड	४६२५२१	१०२२९	७६९४	४०३०		१२९८७	८५५	३५७९५	८८३४१	-५२५४६
उच्च पहाड	१९३०९०६	५६६०६	१२६६८१	४५४५९		४६५८८	३६०७	२७८९४१	३६८८०३	-८९८६२
पूर्वीय पहाड	१८६०५५८	१०५८३२	२३६४०३	४७२२६		३७५६४	३६४	४२७३८९	३७३९७२	५३४१७
मध्य पहाड	४५३९७४२	१४४९७९	२११०४८	३२२६४		७५५९३	४२५	४६४३०९	९१२४८८	-४४८१७९
पश्चिमी पहाड	३१६०८२१	१७७८११	३८२१७२	८८९८३		९११५१	९६८	७४१०८५	६३५३२४	१०५७६१
मध्य पश्चिमी पहाड	१७२९०२९	७६३२	१५३४१२	१२२५८		८६८९१	१५३२	३२५७२५	३४७५३५	-२१८१०
सुदूर प.पहाड	९३११६५	२८६७४	१५७४७	८११९		३९४४४	२५०	९२२३४	१८७६४	-९४९३०
पहाड	१२२१३१५	५२८९२८	९९८७८२	१८८८५०		३३०६४३	३५३९	२०५०७४२	२४५६४८३	-४०५७४१
पूर्वीय तराई	३९७६८७३	५०३५१७	६८२६१	५०१२		१५३९१४	२	७३०७०६	७१९८१४	१०८९२
मध्य तराई	४९१५७२१	४८१३१६	३३४७८	२५४५		३१९८४५	१५२	८३७३३६	८८९७४५	-५२४०९
पश्चिमी तराई	२२०६८१९	३०२९२३	११४८३	६४८		१९८८२९	१०४	५१३९८७	३९९४३५	११४५५२
मध्य पश्चिमी तराई	१५६४७३५	१९१६०८	२२१८५	१४८		९५२१२	१४	३०९१६७	२८३२१७	२५९५०
सुदूर प.तराई	१३७९१७९	१४६५४१	१८१४३	३९७		९८८४३	१८४	२६४१०८	२४९६३२	१४४७६
तराई		१६२५९०५	१५३५५०	८७५०		८६६६४३	४५६	२६५५३०४	२५४१८४३	११३४६१
नेपाल		२२११४३९	१२७९०१३	२४३०५९		१२४३८७४	७६०२	४९८४९८७	५३६७२९	-३८२१४२

नोट: *i. विस्तृतीकरण कृषि विकास मन्त्रालयबाट प्रकाशित तथ्यांकमा आधारित, र

ii. पशुदानामा प्रयोग हुने खाद्यान्न समेत समावेश गरीएको छ ।

५.१ राष्ट्रिय खाद्यान्न आपूर्ति विवरण, २०६९/७०

ईकाइ: मे.टनमा

विवरण	धान	मकै	कोदो	फापर	गहुँ	जौ	अन्य खाद्यान्न	कूल खाद्यान्न आपूर्ति	खुद खाद्यान्न वचत
प्रशोधन पूर्व									
शोधनान्तर स्थिति (±)	९७८०	१२१३९४	१५	५२६	१४९७	४७	१	१३३२६०	
मौज्दात परिवर्तन (±)	४०							४०	
	धान	मकैको पीठो	कोदोको पीठो	फापर पीठो	गहुँ पीठो	जौ	अन्य खाद्यान्न	कूल खाद्यान्न आपूर्ति	खुद खाद्यान्न वचत
प्रशोधित	६२८४.१७	११६४.७५	१४	३३६.६०६	१४२३			१२४६३२	
शोधनान्तर स्थिति (±)	८	३७७		७५	११३५	६	१३	१६१४	
मौज्दात परिवर्तन (±)	२३६							२३६	
जम्मा प्रशोधित	६४२८.१७	११६९४२	१४	४११.६०६	२५५८	६	१३	१२६४८२	
आन्तरिक खाद्यान्न आपूर्ति	२८२७४४३	१४८६१८७	२५८५४३	८६०७	१४५४६८०	११२९४	१३	६१४६७७७	१०६९६४३

नोट:- शोधनान्तरस्थिति भन्सार विभाग र मौज्दात परिवर्तन नेपाल खाद्य संस्थानमा आधारित

विवरण	धान	मकै	कोदो	फापर	गहुँ	जौ	अन्य खाद्यान्न	कूल जम्मा
प्रति वर्ष प्रति व्यक्ति खाद्यान्न आपूर्ति (केजीमा)	१०५.९६	५९.४४	९.६९	०.३२	५४.५१	०.४२	०.००	२३०.३५
प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन खाद्यान्न आपूर्ति(ग्राममा)	२९०.२९	१६२.८५	२६.५५	०.८८	१४९.३५	१.१६	०.००	६३१.०८
क्यालोरी प्रतिदिन आपूर्ति	१००१.५१	५७८.१३	८५.७४	२.८५	५०९.२९	३.९०	०.००	२१८१.४१
प्रोटिन प्रतिदिन आपूर्ति (ग्राममा)	१९.१६	१४.९८	२.७३	०.०९	१८.०७	०.१३	०.००	५५.१७
चिल्लो पदार्थ प्रतिदिन आपूर्ति (ग्राममा)	१.४५	६.३५	०.६४	०.०२	२.५४	०.०२	०.००	११.०२

५.२ राष्ट्रिय खाद्यान्न आपूर्ति विवरण, २०६८/६९

ईकाइ: मे.टनमा

विवरण	धान	मकै	कोदो	फापर	गहुँ	जौ	अन्य खाद्यान्न	कूल खाद्यान्न आपूर्ति	खुद खाद्यान्न वचत
प्रशोधन पूर्व									
शोधनान्तर स्थिति (±)	१४४६	१६४७३५	१५५११		२८०३			१८४४९५	
मौज्दात परिवर्तन (±)	३८				४			४२	
	धान	मकैको पीठो	कोदोको पीठो	फापर पीठो	गहुँ पीठो	जौ	अन्य खाद्यान्न	कूल खाद्यान्न आपूर्ति	खुद खाद्यान्न वचत
प्रशोधित	९४९.६६५	१५८१९५	१४२८१	०	२६६८			१७६०९३	
शोधनान्तर स्थिति (±)	१०५३५	१२		-११५७	१८३३८	६	३३००	३१०३४	
मौज्दात परिवर्तन (±)	१४७								
जम्मा प्रशोधित	११६३१.७	१५८२०७	१४२८१	-११५७	२१००६	६	३३००	२०७१२७	
आन्तरिक खाद्यान्न आपूर्ति	२४८५६२२	१४९०३७९	२६२६१५	६०५१	१४२०९७५	८३५१	३३००	५७७७२९३	५४१५९५

नोट:- शोधनान्तरस्थिति भन्सार विभाग र मौज्दात परिवर्तन नेपाल खाद्य संस्थानमा आधारित

विवरण	धान	मकै	कोदो	फापर	गहुँ	जौ	अन्य खाद्यान्न	कूल जम्मा
प्रति वर्ष प्रति व्यक्ति खाद्यान्न आपूर्ति (केजीमा)	९०.३५	५७.८१	९.५५	०.२२	५१.६५	०.३०	०.१२	२१०.००
प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन खाद्यान्न आपूर्ति(ग्राममा)	२४७.५४	१५८.३८	२६.१५	०.६०	१४१.५१	०.८३	०.३३	५७५.३४
क्यालोरी प्रतिदिन आपूर्ति	८५४.००	५६२.२५	८४.४७	१.९५	४८२.५५	२.७९	१.१३	१९८९.१५
प्रोटिन प्रतिदिन आपूर्ति (ग्राममा)	१६.३४	१४.५७	२.६९	०.०६	१७.१२	०.१०	०.०२	५०.९०
चिल्लो पदार्थ प्रतिदिन आपूर्ति (ग्राममा)	१.२४	६.१८	०.६३	०.०१	२.४१	०.०१	०.००	१०.४७

६. विभिन्न आर्थिक वर्षहरूको राष्ट्रिय स्तरको खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकताको स्थिति
आ.व. २०६०/६१-२०६९/७० (सन् २००३/०४-२०११/१२)

ईकाइ: मे.टनमा

खाद्यान्न वालीहरु	२०६०/६१	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७	२०६७/६८	२०६८/६९	२०६९/७०
धान	२२७९९१४	२४५५९७१	२३५८५४०	२३९४०६५	२०९८६०९	२३६५६९२	२४९९८३९	२२९९४३९	२४७३९९९	२८२०९९५
मकै	१०५९७५१	१०८२४५५	११८६८४०	११९४९३३	१२६४८५३	१३३०७९८	१३४७१४२	१२७९०९३	१४३२९७२	१४६९२३६
कोदो	२३९९३९	२३२३७३	२३७७७८	२३८६५१	२३३४५१	२३८७०७	२३७४४०	१२४३८७४	२४८३३४	२५८५३९
फापर									७२०८	८१९५
गहुँ	१०६९२५७	११०५०८७	११५१२८२	१११२५०९	१२१२५०६	१२७४३२४	१०६७७९१	२४३०५९	१३९९९७०	१४५२१२२
जौ	८६१३	८४८५	८११३	७६६७	७८०८	७७५४	६३५९	७६०२	८३४५	११२८८
जम्मा : उत्पादन	४६४१४६६	४८८४३७१	४९४२५५३	४८६७८२५	४७३७२१९	५२१७२७५	५१५०५६३	४९८४९८७	५५७००१९	६०२०२९५
आवश्यकता	४५६५८२०	४६७३४४	४७७९७१०	४८९०९९३	५००५२८२	५२४२९१२	५२४३२४९	५३६७१२९	५२३५५५१	५०७७३४
वचत वा न्यून	७५६४६	२१३०२७	१६२८४३	-२३९६८	-२६८०६३	-२५६३७	-९२६८६	-३८२१४२	३३४४६८	९४३१६१

Annex 3.1
TABLE OF FOOD VALUES
(Nutrients Per 100 grams of Edible Portion)

S.NO.	FOOD STUFF	Calorie	Protein (gm)	Fat (gm)	S.NO.	FOOD STUFF	Calorie	Protein (gm)	Fat (gm)
	CEREAL GRAINS AND PRODUCTS					ROOTS AND TUBERS			
1	BARLEY	336	11.5	1.3	48	CARROT	48	0.9	0.2
2	BUCKWHEAT (PHAPER)	323	10.3	2.4	49	COLOCASIA	97	3	0.1
3	BISCUITS, SWEET	450	6.4	15.2	50	ONION, BIG	50	1.2	0.1
4	BISCUITS, SALT	534	6.6	32.4	51	ONION, SMALL	59	1.8	0.1
5	BREAD, WHITE	245	7.8	0.7	52	POTATO	97	1.6	0.1
6	MAIZE, DRY	342	11.1	3.6	53	RADISH, PINK	32	0.6	0.3
7	MAIZE, TENDER	125	4.7	0.9	54	RADISH, WHITE	17	0.7	0.1
8	MILLET (VARAGU)	309	8.3	1.4	55	SWEET POTATO	120	1.2	0.3
9	PAPPAD	288	18.8	0.3	56	TURNIP	29	0.5	0.2
10	RICE, PARBOILED, MILLED	346	6.4	0.4	57	YAM, ELEPHANT	79	1.2	0.1
11	RICE, RAW, MILLED	345	6.8	0.5	58	YAM, WILD	110	2.52	0.3
12	RICEFLAKES	346	6.6	1.2	59	YAM, ORDINARY	111	1.4	0.1
13	RICE PUFFED	325	7.5	0.1		OTHER VEGETABLE			
14	RAGI (MILLET)	328	7.3	1.3	60	BITTER GOURD	25	1.6	0.2
15	SUJI (SEMOLINA)	348	10.4	0.8	61	BOTTLE GOURD	12	0.2	0.1
16	VERMICELLI	352	8.7	0.4	62	BRINJAL	24	1.4	0.3
17	WHEAT (WHOLE)	346	11.8	1.5	63	BROAD BEANS	48	4.5	0.1
18	WHEAT FLOUR (WHOLE)	341	12.1	1.7	64	CAULIFLOWER	30	2.6	0.4
19	WHEAT FLOUR (REFINED)	348	11.0	0.9	65	CHO-CHO-MARROW	27	0.7	0.1
	PULSES AND LEGUMES				66	CUCUMBER	13	0.4	0.1
20	BENGAL GRAM (WHOLE)	360	17.1	5.3	67	COWPEA PODS	48	3.5	0.2
21	BENGAL GRAM DAL	372	20.8	5.6	68	DRUMSTICK	26	2.5	0.1
22	BLACK GRAM DAL	347	24.0	1.4	69	FRENCH BEANS	26	1.7	0.1
23	COW PEA	323	24.1	1	70	GIANT CHILLIES (CAPSICUM)	24	1.3	0.3
24	FIELD BEAN DRY	347	24.9	0.8	71	KNOL-KHOL	21	1.1	0.2
25	GREEN GRAM (WHOLE)	334	24.0	1.3	72	LADIES FINGERS	35	1.9	0.2
26	GREEN GRAM DAL	348	24.5	1.2	73	PAPAYA GREEN	27	0.7	0.2
27	HORSE GRAM	321	22.0	0.5	74	PEAS	93	7.2	0.1
28	KHESARI DAL	345	28.2	0.6	75	PARWAR	20	2	0.3
29	LENTIL	343	25.1	0.7	76	PUMPKIN	25	1.4	0.1
30	PEAS DRY	315	19.7	1.1	77	RIDGE GOURD	17	0.5	0.1
31	RAJMAH (FRENCH BEAN)	346	22.9	1.3	78	SNAKE GOURD	18	0.5	0.3
32	RED GRAM DAL (PIGEON PEA)	335	22.3	1.7	79	SWORD BEANS	44	2.7	0.2
33	SOYABEAN	432	43.2	19.5	80	TOMATO, GREEN	23	1.9	0.1
	LEAFY VEGETABLE				81	VEGETABLE MARROW	17	0.5	0.1
34	AMARANTH, TENDER	45	4.0	0.5		NUTS AND OILSEEDS			
35	BAMBOO, TENDER SHOOTS	43	3.9	0.5	82	ALMOND	655	20.8	58.9
36	CABBAGE	27	1.8	0.1	83	CASHEWNUT	596	21.2	46.9
37	COLOCASIA LEAVES (GREEN VARIETY)	56	3.9	1.5	84	CHILGOZA	615	13.9	49.3
38	CORIANDER LEAVES	44	3.3	0.6	85	COCONUT, DRY	662	6.8	62.3
39	FENUGREEK LEAVES	49	4.4	0.9	86	COCONUT, FRESH	444	4.5	41.6
40	GIRIA SAG	26	2	0.4	87	GROUNDNUT	567	25.3	40.1
41	IPOMEA LEAVES	28	2.9	0.4	88	GROUNDNUT, ROASTED	570	26.2	39.8
42	MUSTARD LEAVES	34	4	0.6	89	GINGELLI SEEDS	563	18.3	43.3
43	PUMPKIN LEAVES	57	4.6	0.8	90	LINSEED SEEDS	530	20.3	37.1
44	RADISH LEAVES	28	3.8	0.4	91	MUSTARD SEEDS	541	20	39.7
45	RAPE LEAVES	48	5.1	0.4	92	NIGER SEEDS	515	23.9	39
46	SPINACH	26	2	0.7	93	SUNFLOWER SEEDS	620	19.8	52.1
47	TURNIP GREENS	67	4	1.5	94	WALNUT	687	15.6	64.5

Annex 3.2
TABLE OF FOOD VALUES
(Nutrients Per 100 grams of Edible Portion)

S.NO.	FOOD STUFF	Calorie	Protein (gm)	Fat (gm)	S.NO.	FOOD STUFF	Calorie	Protein (gm)	Fat (gm)
	CONDIMENTS AND SPICES					FISHES AND OTHER SEA FOODS			
95	ASAFOETIDA	297	4	1.1	147	BAM	100	16.1	0.9
96	CARDAMOM	229	10.2	2.2	148	HILSA	273	21.8	19.4
97	CHILLIES, DRY	246	15.9	6.2	149	KATLA	111	19.5	2.4
98	CHILLIES, GREEN	29	2.9	0.6	150	PRAWN	89	19.1	1
99	CLOVES, DRY	286	5.2	8.9	151	RAHU	97	16.6	1.4
100	CORIANDER	288	14.1	16.1	152	SARDINE	101	21	1.9
101	CUMIN SEEDS	356	18.7	15	153	SINGHI	124	22.8	0.6
102	FENUGREEK SEEDS	333	26.2	5.8	154	TENGRA (FRESH)	144	19.2	6.4
103	GARLIC, DRY	145	6.3	0.1	155	TENGRA (DRIED)	255	54.9	3.9
104	GINGER, FRESH	67	2.3	0.9		OTHER FLESH FOODS			
105	MACE	437	6.5	24.4	156	DUCK	130	21.6	4.8
106	NUTMEG	472	7.5	36.4	157	EGG, DUCK	181	13.5	13.7
107	OMUM	363	17.1	21.8	158	EGG, HEN	173	13.3	13.3
108	PEPPER, DRY	304	11.5	6.8	159	FOWL	109	25.9	0.6
109	TURMERIC	349	6.3	5.1	160	LIVER GOAT	107	20	3
	FRUITS				161	LIVER, SHEEP	150	19.3	7.5
110	AMALA	58	0.5	0.1	162	MUTTON, MUSCLE	194	18.5	13.3
111	APPLE	59	0.2	0.5	163	PIGEON	137	23.3	4.9
112	APRICOT, FRESH	53	1	0.3	164	PORK, MUSCLE	114	18.7	4.4
113	APRICOT, DRIED	306	1.6	0.7		MILK AND MILK PRODUCTS			
114	BANANA, RIPE	116	1.2	0.3	165	BUTTER MILK	15	0.8	1.1
115	BLACK BERRY	37	1.3	0.5	166	CURDS (COW'S MILK)	60	3.1	4
116	CAPE GOOSE BERRY	53	1.8	0.2	167	CHEESE	348	24.1	25.1
117	DATES, DRIED	317	2.5	0.4	168	KHOA (WHOLE COW MILK)	413	20	25.9
118	GRAPE, BLUE VARIETY	58	0.6	0.4	169	KHOA (WHOLE BUFFALO MILK)	421	14.6	31.2
119	GRAPE, PALE GREEN VARIETY	71	0.5	0.3	170	KHOA	206	22.3	1.6
120	GUAVA, COUNTRY	51	0.9	0.3		(SKIMMED BUFFALO MILK)			
121	GUAVA, HILL	38	0.1	0.2	171	KHEER	176	6.9	12.2
122	JACK FRUIT	88	1.9	0.1	172	SKIMMED MILK, LIQUID	29	2.5	0.1
123	LEMON	57	1	0.9	173	SKIMMED MILK POWDER	357	38	0.1
124	LEMON, SWEET	35	0.7	0.3		(COW'S MILK)			
125	LICHI	61	1.1	0.2	174	WHOLE MILK POWDER	496	25.8	26.7
126	LIME	59	1.5	1		(COW'S MILK)			
127	LIME, SWEET, MUSAMBI	43	0.8	0.3		FATS AND EDIBLE OILS			
128	MANGO, RIPE	74	0.6	0.4	175	BUTTER	729	-	81
129	MELON, MUSK	17	0.3	0.2	176	GHEE (COW)	900	-	100
130	MELON, WATER	16	0.2	0.2	177	GHEE (BUFFALO)	900	-	100
131	MULBERRY	49	1.1	0.4	178	HYDROGENATED OIL	900	-	100
132	ORANGE	48	0.7	0.2		(FORTIFIED)			
133	ORANGE JUICE	9	0.2	0.1	179	COOKING OIL (GROUNDNUT,	900	-	100
134	PAPAYA, RIPE	32	0.6	0.1		GINGELLY, MUSTARD,			
135	PEARS	52	0.6	0.2		COCONUT etc)			
136	PINE APPLE	46	0.4	0.1		MISCELLANEOUS FOOD STUFFS			
137	PUMMELO	44	0.6	0.1	180	ARROWROOT FLOUR	334	0.2	0.1
138	PEACHES	50	1.2	0.3	181	BREAD, BROWN	244	8.8	1.4
139	PERSIMMON	76	0.7	0.2	182	COCONUT, TENDER	41	0.9	1.4
140	PLUM	52	0.7	0.5	183	FISH LIVER OIL	900	-	100
141	POMEGRANATE	65	1.6	0.1	184	GROUNDNUT CAKE	386	40.9	7.4
142	SAPOTA	98	0.7	1.1	185	HONEY	319	0.3	0
143	SEETAPHAL	104	1.6	0.4	186	MUSHROOM	43	3.1	0.8
144	STRAWBERRY	44	0.7	0.2	187	SUGAR (CANE)	398	0.1	0
145	TOMATO, RIPE	20	0.9	0.2	188	SUGAR CANE JUICE	39	0.1	0.2
146	TREE TOMATO	35	1.5	0.2					

Source: Nutritive Value of Indian Foods, by C.Gopalan, B.V.Rama Sastri and S.C.Balasubramaniam; National Institute of Nutrition, Indian Council of Medical research, Hyderabad

अनुसूची ४
खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकताको स्थितिका आधारहरू
आर्थिक वर्ष २०६९/७० (२०११/१२)

क्र.सं.	कृषि जन्य उपजहरू	बीउ के.जी. प्रति हेक्टर	नोक्सानी प्रतिशत	निचोद दर प्रतिशत	छिन्नजति प्रतिशत	कैफियत
१.	धान/ चामल	५५.००	१०.००	६४.६४	१.००	०.००
२.	धान/ढुट्टा			८.००		
३.	गहुँ/मैदा/पिठो	१००.००	१०.००	९६.००	१.००	
४.	गहुँ/चोकर			३.९०		
५.	मकै/पिठो	२०.००	१०.००	९७.००	१.००	
६.	कोदो/पिठो	२०.००	१०.००	९३.००		
७.	फापर/पिठो	२०.००	१०.००	९३.००		
८.	जौ/पिठो	४०.००	१०.००	३२.००		
९.	आलु	१०००.००	१५.००			
१०.	कन्दमुल		१५.००			
११.	उखु	३५००.००				
१२.	तेलहन	१०.००	५.००			
१४.	दलहन					
१४.१	मुसुरो	४०.००	५.००			
१४.२	रहर	४०.००	५.००			
१४.३	मास	२५.००	५.००			
१४.४	चना	६०.००	५.००			
१४.५	भटमास	६०.००	५.००	०.००	०.००	०.००
१४.६	अन्य दलहन	४५.००	५.००	०.००	०.००	०.००
१५.	तरकारी		१०.००			
१६.	फलफूल		१५.००			

Annex 5
Recommendations of Food Requirement (per person per day)

S.No.	Food group	Requirement in gm*
1	Cereals	400-650
2	Pulses	55-80
3	Green vegetables	100-125
4	Roots and tubers	75-100
5	Other vegetables	75-100
6	Fruits	30
7	Milk	100-200
8	Meat or fish	30
9	Egg	30
10	Sugar	30-55
11	Fats and oil	35-50

Source: ICMR, 1985

सन्दर्भ सामग्री :

- नेपाल अधिराज्यको खाद्य वासलात, २०४८/०४९, कृषि मन्त्रालय, खाद्य तथा कृषि बजार सेवा विभाग, बजार सेवा शाखा, खाद्य तथा मूल्य व्यवस्था, हरिहरभवन, ललितपुर ।
- नेपाल अधिराज्यको खाद्य वासलात, २०४७/०४८, कृषि मन्त्रालय, खाद्य तथा कृषि बजार सेवा विभाग, बजार सेवा शाखा, खाद्य तथा मूल्य व्यवस्था, हरिहरभवन, ललितपुर ।
- नेपाल अधिराज्यको उपभोग्य खाद्यान्न विवरण, २०४६/०४७ कृषि मन्त्रालय, खाद्य तथा कृषि बजार सेवा विभाग, बजार सेवा शाखा, खाद्य तथा मूल्य व्यवस्था, हरिहरभवन, ललितपुर ।
- National Sample Census of Agriculture, Nepal, 2001/02, National Planning Commission Secretariat, Central Bureau of Statistics, Kathmandu, Nepal.
- National Population and Housing Census, 2011 (National Report), Government of Nepal, National Planning Commission Secretariat, Central Bureau of Statistics, Kathmandu, Nepal 2012.
- Statistical Information on Nepalese Agriculture, 2011/12, 2010/11 and 2009/10, Government of Nepal, Ministry of Agriculture Development.
- Agricultural Marketing Information Bulletin (Special Issue), 2068, Government of Nepal, Ministry of Agriculture and Cooperatives, Department of Agriculture, Agribusiness Promotion and Marketing Development Directorate.
- National Supply Utilization Account, 2047/48, Ministry of Agriculture, Department of Food and Agricultural Marketing Services, Marketing Services Division, Food and Price Unit, Lalitpur.
- Preparation of Dynamic Food Balance Manual, Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन (वार्षिक विशेषांक) २०६६/०६७, जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, मान्म, कालिकोट ।
- नेपाल खाद्य संस्थान, विभिन्न मन्त्रालय, विभाग, संघसंगठनहरुबाट प्राप्त आंकडाहरु